

АДЫГЪЭ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

ПСАМЪЭ

№19 (24.301) • 2022 ГЪЭМ МАЗАЕМ (ФЕВРАЛЫМ) И 22, ГЪУБЖ • ТХЪЭМАХУЭМ ЩЭ КЪЫДОКІ • И УАСЭР ЗЫ ТУМЭНЦ

КЪБР-М И ІТАЩХЪЭМ ХЪКУМ И ХЪУМАКІУЭМ И МАХУЭМ ТЕУХУА И ХЪУЭХЪУ

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэу-хэу пщІэ зыхуэсщІхэ!

Сынывохуэхуэ Хэкум и хъума-кІуэм и махуэмкІэ!

Нобэрей махуэшхуэр лыхъужы-гъэмрэ хэкур фыуэ лъагъунымрэ, къэралым и тхыдэм хахуагъэкІэ гъэнщІа и напэкІуэцІхэм, нэхъыж-хэмрэ къыдэкІуэтей щІэблэмрэ я зэпыщІаныгъэм я нэхъэнщ. ПІэщІы-гъуэхэр зэблэкІ пэтми, цыхухэр текІуэныгъэшхуэхэм нэхъри зэкъуи-гъэуэу, я Хэкум иригушхуэу, хэ-куэгуэхэм я лыхъужыгъэм ири-пагэу къогъуэгурыкІуэ.

НобэдэщІыхъ яхудощІ псэемыблэ-жу зи хэкур зыхъума, къыщалъхуа щІым и щыхъахуитыныгъэм щІэзэуа, къэралым и шынагъуэншагъэр къызэзыгъэпэща дэтхэнэ зыми. ПщІэшхуэ яхуэфашцэщ гурэ псэкІэ Хэкум къулыкъу хуэщІэныр ІэщІа-гъэу къыхэзыхахэу ди мамыр гъа-щІэр зи нэлэ щІэтхэм, хэкупсагъэр зи лым хэтхэм, къулыкъумрэ къалэ-нымрэ хуэпэжу зи ІэнатІэр езы-хъэкІхэм.

Псалъэм я нэхъ гуапэмрэ фыщІэ мыхуыжрэ яхудогъэфашцэ Хэку за-уэшхуэм хэтэхэм.

Нобэрей махуэшхуэр Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Хэкумрэ нэхъри зед-гъэужыным хуэгъэпса ди му-радыфІхэр зедгъэхуэлэным и те-гъэщІапІэу щрырет.

Узыншагъэ быдэ, ехуэлэныгъэ фифіу, зэлүзэпэщу фыпсэуну сыны-вохуэхуэу.

ЩЫХЪ ЗЫПЫЛЪ КЪАЛЭН

Мазаем и 23-м Урысейм шагъэлъапІэ Хэкум и хъума-кІуэм и махуэр. Ар 1922 гъэм СССР-м къыщыхалъхъауэ щытащ «Дзэ Плъыжымырэ флотымрэ я махуэу». 1949 гъэм щегъэжьауэ 1993 гъэ пщІондэ «Совет Армэмрэ Дзэ-Тенджыз флотымрэ я махуэ» цІэр ззрихъащ. СССР-р лъэлъэжа нэужыи, СНГ-м и къэрал зыбжанэм шагъэлъа-пІэу къэнэжащ ар.

Къызэрыхэдгъэщаци, нэ-къалъытэу екІуэкІащ. АбыкІэ хъапэм ар Дзэ Плъыжыр къагъэлъэгъуэну хуейт 1918 къыщызэрагъэпэща махуэу гъэм а махуэм ІэщэкІэ зэ-

щІэуэда гуащІэрыпсэухэм нэмыцэдзэхэр Псковрэ Нар-вэрэ я зэхуакум дэж къы-зэрыщызэтрагъэувылар. Тхы-дэм сыт и лъэныкыуэкІи хэт хуейми хэпсэлъыхъ щыхъа лъэхъэнэм абы теухуауэ жа-Іэр нэгъуэщІщ. Сыт хуэдэу щымытами, 1923 гъэм ма-заем и 5-м Республикэм и Реввоенсоветым и Іэтащ-

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

ЩІАЛЭГЪУАЛЭ УНЭТЫНЫГЪЭР ЯУБЗЫХУ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащ-хъэ КІуэкІуэ Казбек иджыблагъэ Мос-ква щыхуэзаш Урысей Федерациэм и ЩІалэгъуалэм я зэгухъэныгъэм и унафэщІа Разуваевэ Ксение. Ахэр шэ-щІауэ тепсэлъыхъащ ди республикэм щыпсэу щІалэгъуалэм я Іуэхур зы-Іуым, абыхэм лэжыгъэ купщІафІэ ядегъэкІуэкІынымкІэ щыІэ хэкІыпІэ-хэм.

Ди республикэм и унафэщІым зэлү-щІэм къыщыщыпсалъэм къызэрыхи-гъэщамкІэ, дызэрыт илъэсми абы къыкІэлъыкІуэхэм щыналъэ щІалэ-гъуалэм ядэлэжъэным гулътэ хэха игъуэтынущ. «Ди дэж хъарзынэу щолажъэ а Іуэхум хуэгъэпса къэрал ІэнатІэхэр, жылагъуэ, щІалэгъуалэ зэгухъэныгъэхэр. Апхуэдэу щытми, а унэтыныгъэм хуэтщІа гулътэм Іэмал имыІэу хэдгъэхуэнущ, зедгъэужы-нущ», - жиІащ абы. Разуваевэм гуа-пэ щыхъуащ щІалэгъуалэм яхуэгъэза политикэм къызэщІуыбдэ лэжы-гъэхэр зэфІэхыныр зи пщэрылъ къэ-рал гъээщІаКІуэ ІэнатІэ Къэбэрдей-Балъкъэрым мыгувэу къызэры-щызэрагъэпэщынуур. Абы Іэмал къыты-нущ щыналъэм и щІалэгъуалэ политикэр апхуэдэ федеральнэ Іуэху-щІапІэм щызэфІахэм елътыауэ, егъэпэщэу егъэкІуэкІынымкІэ. Ап-хуэдэу лъэныкыуэхэр зэгурІуащ сыт

хуэдэ Іуэхугъуэ инми зэгъусэу елэ-жыныу.

АдэкІэ КІуэкІуэ Казбек Разуваевэр щыгъуазэ хуищІащ КЪБР-м и пашэм и нэлэм щІэту республикэм ЩІалэгъуалэ политикэмкІэ совет 2021 гъэ лъандэрэ зэрыщылажъэм, щІэныгъэлІ ныбжы-щІэхэм папщІэ саугъэтхэр зэригъэу-

вам. КъынэмыщІауэ, зэлүщІэм щы-тепсэлъыхъащ волонтерхэм я зэщІэ-хъееныгъэм щыпІэм зэрызыщы-жыым, щІалэгъуалэ проектыфІхэр мылкъукІэ зэрыщыдагыбым, абыхэм ябгъэдэлъ зэфІэкІымрэ яхэлъ жы-джэрагъымрэ адэкІи зэрыщыхагъа-хуэм. А Іуэхугъуэхэм ящыщ куэдым

щелэжыныуц ЩІалэгъуалэ зэчи-фІэхэм я уардэунэм. Абы и ухуэныгъэр зэфІэгъэкІыным 2022 - 2024 гъэхэм хуаутІыпщынуц къэрал бюджетым къыхэкІыу сом мелардым щІигъу. Іуэху-щІапІэм лажъэу щІидзэмэ, Урысей Фе-дерациэм и ЩІалэгъуалэм я зэгухъэны-гъэр методикэ и лъэныкыуэкІэ сзэ-пышхуэ къахуэхуэнуц ІэщІагъэлІхэм.

ЗэлүщІэм зи гугъу щашІа Іуэхугъуэхэм ящыщ ЩІалэгъуалэм я къэралпсо зэгухъэныгъэм щыгъуу ди республикэм проект зэмылІужыгъуэхэм гъуэгу щетыным, зэпэуэ зэхуэмыдэхэр къы-щызэгъэпэщыным епхэхэр. Зэрытра-хуамкІэ, «Команда 5642» республикэ форумым хэту, ди щыналъэм ша-гъэлъэгъуэнуц «Нэгъуыжыным нэхърэ нэхъыбэ» щІалэгъуалэ къэрал проек-тым ирахъэлІэ лэжыгъэхэр, апхуэдэу къыщызэрагъэпэщынуц Кавказ Ищ-хъэрэм ис щІалэгъуалэм я фестива-лыр.

Социальнэ сетым щІІэ напэкІуэцІым зэлүщІэм щытепсэлъыхъыжу, КІуэкІуэ Казбек жиІащ «ЩІэныгъэ» проектым хэтыну зэримурадыр. Абы къриуыбдэу республикэм и Іэтащхъэм къэралым хыхъэ щыналъэхэм щыпсэу щІалэ-гъуалэм яригъэлъагъуэнуц Къэбэрдей-Балъкъэрым зэрыгушхуэ и щыпІэ да-хэхэм ящыщ куэд.

КЪАРДЭН Маритэ.

Медицинэ Иуэхушлалэхэм Зрагъэужь

КъБР-м и Итатшхъэр лэжьыгъэ иуэхушлалэхэм республикэм узыншагъэр хъумэнымкӀэ и министр Къалэбатэ Рустамрэ Иуэхушлалэхэм район сьмаджэщым и дохутыр нэхъышхъэ Тилов Хьэбибуллэхэрэ. Зәлушлалэхэм иуэхушлалэхэр цыфыхуэм япэ медицинэ дэлэпыкыуныгъэ шагъуэт иуэхушлалэхэр къэгъэщӀэрэщӀэжынымыр иуэхушлалэхэм районным узыншагъэр хъумэнымкӀэ и ИнатӀэм зегъэужьынымыр пыщӀа къалэнхэм.

РЕСПУБЛИКЭМ и Итатшхъэм нэхъапӀэкӀэ и гугъу ищӀлауэ шытащ Эльбрус жылагъуэм дэт сьмаджэщым метр зэбгъузэнатӀэ 520-рэ хъу ухуэныгъэщӀэ къызэрыпӀащӀыхыным. Абы щылэжьэнуш травматологии къудамэр, щыналъэм къакиуэ туристхэм я бжыгъэр илӀэс къэс нэхъыбэ зэрыхъур къэплӀытэмэ, ар икъукиэ зыхуэныкъуэщ.

Травматологии центрӀер иджьрей диагностика, хирургие ИэмӀ-псымӀэхэм къызэрагъэпӀащӀынуш, флагъ лъагэ зилэ технологиехэр къагъэсэбӀурэ абы цыфыхуэм иуэхушлалэхэм шыуащӀӀӀӀӀӀӀӀ. «Цыфыхуэм япэ медицинэ дэлэпыкыуныгъэ шагъуэт иуэхушлалэхэр» программэмкӀэ проектым сом мелуан 50 хухахынуш. Иджыпсту лажъэ сьмаджэщӀыр сьт и лъэныкъуэки зыхуэй хуэгъэзауэ зэрагъэпӀащӀынуш, гъуэлъыпӀэ 20 ялӀащи, ар 70-м нагъэсынуш. Гъэмахуэ лӀэжьээнэм алергие зилэ сьмаджэщӀэм зыхуэныкъуэ Изэгъуэр иуэхушлалэхэм шагъуэтынуш. Медицинэ иуэхушлалэхэр къэгъэщӀӀэрэщӀэжынымыр программэм хагъэбӀащ иуэхушлалэхэр район сьмаджэщым и къудамэу Тырныауэ къалэм дэт поликлиникэр зегъэпӀащӀыныр.

КӀуэкиуэ Казбекрэ сьмаджэщӀым и дохутыр нэхъышхъэмрӀэ тепсӀэлыбӀащ иуэхушлалэхэр цыфыхуэм иуэхушлалэхэр къызэрагъэпӀащӀынуш, флагъ лъагэ зилэ технологиехэр къагъэсэбӀурэ абы цыфыхуэм иуэхушлалэхэм шыуащӀӀӀӀӀӀӀ. «Цыфыхуэм япэ медицинэ дэлэпыкыуныгъэ шагъуэт иуэхушлалэхэр» программэмкӀэ проектым сом мелуан 50 хухахынуш. Иджыпсту лажъэ сьмаджэщӀыр сьт и лъэныкъуэки зыхуэй хуэгъэзауэ зэрагъэпӀащӀынуш, гъуэлъыпӀэ 20 ялӀащи, ар 70-м нагъэсынуш. Гъэмахуэ лӀэжьээнэм алергие зилэ сьмаджэщӀэм зыхуэныкъуэ Изэгъуэр иуэхушлалэхэм шагъуэтынуш. Медицинэ иуэхушлалэхэр къэгъэщӀӀэрэщӀэжынымыр программэм хагъэбӀащ иуэхушлалэхэр район сьмаджэщым и къудамэу Тырныауэ къалэм дэт поликлиникэр зегъэпӀащӀыныр.

Къалэбатэ Рустам къыхигъэщӀащ цыфыхуэм япэ медицинэ дэлэпыкыуныгъэ шагъуэт иуэхушлалэхэр къэгъэщӀӀэрэщӀэжынымыр программэмкӀэ проектым хъу 2021 гъэм Зеикъуэ дэт район сьмаджэщӀым и поликлиникэ къудамэм, Май район сьмаджэщӀым и сабий поликлиникэм, Малкэ дэт амбулаторэм, Налшык и Сабий поликлиникэм и къудамэм шрагъэкиуэки зегъэпӀащӀынымыр лэжьыгъэхэр зэрысӀагъэкилар. 2022 гъэм апхуэдэ лэжьыгъэхэр шрагъэкиуэки Налшык къалэ дэт поликлиникэхэмрӀэ район сьмаджэщӀэм я поликлиникэ къудамэхэмрӀэ. Министрым жиӀащ ахэр псори япэ илӀэс ныкъуэм зэфагъэкинуш зерамурадур. Абыхэм къадэкилуэ медицинэ иуэхушлалэхэр зыхуэныкъуэ ИэмӀ-псымӀэхэмкӀэ къызэрагъэпӀащӀынуш, мы зманым УЗИ-аппаратхэр ягъэуэ.

ЗэгъэпӀащӀынымыр лэжьыгъэхэм къищӀынэмыщӀлауэ, районхэм узыншагъэр хъумэнымкӀэ ИнатӀэм и унэщӀӀэхэр шаухуэ. Апхуэдэу, Шэрэдж районым хыхъэ Аушы-

джэр къуажэм метр зэбгъузэнатӀэу 500 хъу амбулаторэр и кӀэм шынагъэсынуш мы илӀэсым и япэ мазищым и кӀэм ирихьӀӀӀӀӀ. Зэман гъунэгъум Бахъсэн районым и Къубэ-Тэбэ къуажэм амбулаторэм и унэщӀӀэ ухуэн шыщӀагъэнуш, ар илӀэсытӀым къриуыдэу зэфагъэкинуш я мурадщ.

КъБР и Итатшхъэ КӀуэкиуэ Казбек зригъэпӀащӀащ Налшык къалэ дэт Сабий поликлиникэ №1-м щекӀуэки зегъэпӀащӀынымыр лэжьыгъэхэр.

- Псори зэхӀэу а иуэхум хухэтхаш сом мелуан 60-м щӀигъу, 2022 гъэм и кӀэм хъэзыр хъуну догугъэ, - жриӀащ республикэм и Итатшхъэм КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкӀэ и министр Къалэбатэ Рустам.

Сабий медицинэ иуэхушлалэхэм щекӀуэки зэхуэкиныгъэхэм тепсӀэлыбӀащ поликлиникэм и дохутыр нэхъышхъэм и къалэнхэр зыгъэзащӀэ КъэщӀэж Мадинэ. Къатищу зэтет ухуэныгъэр къызэрыпӀащӀыхыным и фыгъэкиэ Сабий поликлиникэ №1-м и унэр хуэдитӀкӀэ нэхъ ин хъунуш.

Иджыпсту абы и хэщӀӀӀӀӀ метр зэбгъузэнатӀӀэу 1620-рэ мэхъу. Сабий мин 35-м щӀигъум медицинэ дэлэпыкыуныгъэ шыуащӀӀӀӀ иуэхушлалэхэр куэд щӀлауэ егъэпӀащӀӀӀӀ хуейт. ЗегъэпӀащӀынымыр зэфӀэкимэ, поликлиникэм и лэжьыгъэр нэхъ тэмэу къызэрагъэпӀащӀынуш, технологиехэр я фыгъэкиэ ИэмӀ янӀуш сабийхэм флагъ лъагэ зилэ медицинэ иуэхушлалэхэр хуащӀӀӀӀ. Япэ къатын щыӀӀӀӀ диагностикэ къудамэр, цӀэм шыӀӀӀӀ, анэмрӀэ сабиймрӀэ я пӀшхэр сьт и лъэныкъуэки зыхуэй хуэгъэзауэ шытынуш. Хьэлъэзешэ, цыфыхуэр къезышӀэки лифтхэр шагъэувынуш, унэм и шыхъӀӀӀ пандус хуащӀынуш. Поликлникэм хэтынуш сьмаджэщӀэр махуэки зыщӀӀӀӀ хирургие къудамэ. КъищӀынэмыщӀлауэ, абы къекӀуэкилэхэр зэхъэщӀагъэкинуш: ОРВИ-м и нэхъэнхэр зилэ сьмаджэщӀэм пащӀӀӀӀ цыфыхъӀӀӀ цыфыхуэ шыӀӀӀӀ.

Поликлникэр нэгъабэ Республикэ сабий клиникэ сьмаджэщӀым къудамэ цыфыхуэу хагъэбӀащӀынуш, УФ-м и Правительствэм и дэлэпыкыуныгъэки абы шрагъэкиуэкинуш зегъэпӀащӀынымыр иуэхушлалэхэм сом мелуан 120-м щӀигъу хухахаш. СьмаджэщӀ корпсхэм инженер коммуникацэхэр шахуэжынуш, хъуаур зыгъэбӀащӀэ ИэмӀ-псымӀэхэр щӀӀӀӀ шагъэувынуш. Сабий сьмаджэщӀым и щыбры, и кӀуэцӀри, абы къэгъэщӀыла щыӀӀӀӀ къагъэщӀӀӀӀӀӀӀ. Ар къызэрагъэпӀащӀынуш иджьрей медицинэ ИэмӀ-псымӀэ лӀэжьыгъэхэм. КъищӀынэмыщӀлауэ, абы къыщӀызуахынуш сьмаджэщӀэр япэу зрашалӀэ къудамэщӀӀӀ, сабийхэм унэтыныгъэ 14-кӀэ медицинэ иуэхушлалэхэр иуэхушлалэхэм зэрахуицӀӀӀр къэплӀытэмэ, ар ИэмӀ имыӀӀӀ зыхуэныкъуэт. Апхуэдэу я мурадщ флагъ лъагэ зилэ медицинэ иуэхушлалэхэр лӀэжьыгъэхэр зыгъэпӀащӀынуш, цыфыхуэм хуащӀӀӀӀ. Зэрауэзы-хуамкӀэ, мы илӀэсым и кӀэм лэжьыгъэ псори зэфӀэкилауэ шытынуш.

КӀуэкиуэ Казбек къыхигъэщӀащ ирагъэкиуэки ухуэныгъэхэм я флагъыр иуэхушлалэхэм и унафэщӀӀӀи министрствэм сьтыном дежи къапщыту шытыным мыхъэнэшхуэ зерилӀэр. Республикэм и Итатшхъэм къиплӀыбӀащ ухуэныгъэ щекӀуэки щыӀӀӀӀӀ, корпусыгъэ и проектым зыщӀыгъэуэзащӀ, педиатрие ИнатӀэм зегъэужьынымыр цыӀэ хэкиӀӀӀӀӀ теухуауэ иуэхушлалэхэр зыбжанэ пӀщӀӀӀӀ ящищӀащ.

ЩХЪЭЩЭМЫЩӀИ Изэ.

Ди республикэми кърегъэблагъэ

КӀуэкиуэ Казбек дыгъуасэ зимычэу зәлушлалэхэр иригъэкиуэкилаш. Абы хэтӀащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщӀӀ Мусуков Алий, абы и къуэдзэ Хъубий Марат, КъБР-м и Итатшхъэм и АдминистрацияцӀэм и УнафэщӀӀ Къуэдзокуэ Мухъэмэд, Урысейм и МЧС-м и Управленэ нэхъышхъэу КъБР-м щыӀӀэм и унафэщӀӀ Надежин Михаил, КъБР-м и ИтатшхъэмрӀэ ПравительствэмрӀэ я иуэхушлалэхэр зезыгъакиуэ Ащхуэт Азэмэдджэрий сымэ.

КӀУЭКИУЭ Казбек жиӀащ Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щыналъэм хыхъэ адрей хэгъгъэхэм хуэдэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым ДонецкӀэ ЛуганскӀэ къыкӀа кӀуэрыкӀуэсэжхэр къэгъэблагъэным зэрызыхуигъэхъэзырыр. Итатшхъэм Правительствэм унафэ хуищӀащ ДНР-мрӀэ ЛНР-мрӀэ къыкӀынухэр къэгъэблагъэнымрӀэ псӀӀӀӀӀ цӀӀӀӀӀ-тӀысхъэнымрӀэ зи нӀэ цӀӀӀӀӀ оперативнэ штаб къызэригъэпӀащыну.

КӀуэрыкӀуэсэжы мызыгъуэкуэ республикэм къыхъэну цыфыху 400-м пащӀӀӀ санатори-тху ягъэхъэзыр - «Курорт «Нальчик», «Вершина», Къалмыкъым и цӀӀӀӀ зезыхъэр, «Кавказ», «Долинск». Абы къыщымынэу, иджьри нэгъуэщӀӀ цыӀӀӀӀӀ хухахынуш. КъБР-м и РоспотребнадзорымрӀэ Узыншагъэр хъумэнымкӀэ министрствэмрӀэ цыфыхуэм медицинэ иуэхушлалэхэр яхуэщӀӀӀӀ зэтраублӀӀуш, КъБР-м ЕгъэджэныгъэмкӀэ, щӀӀӀӀӀӀмрӀэ щӀӀӀӀӀӀӀ я иуэхушлалэхэм и министрствэм еджапӀӀӀӀ цӀӀӀӀӀӀӀ-нӀуш къыздашэ сабийхэр.

КъищӀынэмыщӀлауэ, «Урысей зэкъуэт» партыр я щӀӀӀӀӀӀ цыфыхуэ кӀуэрыкӀуэсэжхэм гуманитар дэлэпыкыуныгъэу тонн 20 хуагъэхъэзыраш. Абы хӀӀӀӀ ерыскыхъэри япэу зыхуеинухэри.

Ар пщӀӀӀӀ Дон лӀс Ростов ирагъэщӀӀуш, хуэныкъуэхэм иратыжын хуэдэу.

КЪЭБАРТ Мирэ.

Хабзэм зэхъуэкиныгъэ халъхъэ

КъБР-м и Парламентым и УнафэщӀӀ Егоровэ Татьяна президиумым и зәлушлалэхэр иригъэкиуэкилаш видеозәлушлалэхэр къызэрыпӀащӀынуш цыфыхуэм я шынагъуэныгъэхэр къызэрыпӀащӀынуш административнэ хабзэншагъэ зылэжхэр жэуапым ешӀӀӀӀӀ. Апхуэдэу тепсӀӀӀӀӀ цыфыхуэ иуэхушлалэхэр шызэхуэс щыӀӀӀӀӀ ахъшэ къратынуш шыӀӀӀӀӀӀ, балигъыпӀэ имыуауэ балигъ шызэхуэс щыӀӀӀӀӀ я закъуэ кӀуэжэм.

КъБР-м и Парламентым цыфыхуэм я шынагъуэныгъэхэр протоколхэр зэхъэзыгъуэвӀӀӀ кӀуэрыкӀуэцӀӀӀ кӀуэрыкӀуэщӀӀӀӀӀӀӀ я лэжӀакиуэхэр. Абы теухуа зегъуэныгъэ зэрауылӀащ УФ-м и МВД-мрӀэ КъБР-м и ПравительствэмрӀэ. ИкӀи УФ-м и ПравительствэмрӀэ кӀищӀащ 2021 гъэм щыӀӀӀӀӀ 23-м. КъБР-м и МВД-м Жылагъэ псӀӀӀӀ хъумэнымкӀэ, гъэзӀӀӀӀӀ властымрӀэ щыӀӀӀӀ самоуправленэхэмрӀэ ядӀӀӀӀӀ кӀуэрыкӀуэцӀӀӀ и унафэщӀӀ Баттаев Муслым зэрыжиӀащ, илӀгъэ кӀуам республикэм къыщыщӀагъэ-

стративнэ хабзэншагъэхэм теухуа протоколхэр зэхъэзыгъуэвӀӀӀ кӀуэрыкӀуэцӀӀӀ кӀуэрыкӀуэщӀӀӀӀӀӀ я лэжӀакиуэхэр. Абы теухуа зегъуэныгъэ зэрауылӀащ УФ-м и МВД-мрӀэ КъБР-м и ПравительствэмрӀэ. ИкӀи УФ-м и ПравительствэмрӀэ кӀищӀащ 2021 гъэм щыӀӀӀӀӀ 23-м.

КъБР-м и МВД-м Жылагъэ псӀӀӀӀ хъумэнымкӀэ, гъэзӀӀӀӀ властымрӀэ щыӀӀӀӀ самоуправленэхэмрӀэ ядӀӀӀӀ кӀуэрыкӀуэцӀӀӀ и унафэщӀӀ Баттаев Муслым зэрыжиӀащ, илӀгъэ кӀуам республикэм къыщыщӀагъэ-

щӀащ административнэ хабзэншагъэу 489-рэ.

Зәлушлалэхэр къызэрыпӀащ КъБР-м финансхэмкӀэ и министрӀым и къуэдзэ Калабэков Азэмэд, КъБР-м и зэзыгъэкиуж судьяхэм я лэжьыгъэр къызэрыпӀащӀынуш ИнатӀэм и унафэщӀӀ Муртазов Борис, КъБР-м и Суд приставхэм я федеральнэ къулыкӀуэм и управленэм и унафэщӀӀ ЕфӀнды Олег сымэ.

Егоровэ Татьяна зэрыжиӀащ, зегъуэныгъэхэр зэрызэрауылӀӀӀ зэман куэди дӀӀащӀынуш, ауэ иуэхур нэхъ кӀуэт хъуащ.

Депутатхэр тепсӀӀӀӀ хабзэншагъэр къызэрыпӀащӀынуш цыфыхуэм еба-кӀуэжым жэуап зэрырагъэхъым, нэгъуэщӀӀӀӀ.

Зәлушлалэхэр къытеу-выӀащ нэгъуэнуш иуэхушлалэхэм. АпхуэдэщӀ «КъБР-м и щӀӀӀӀӀӀ политикэм» теухуа законым и проектым. КъБР-м и Парламентым ЕгъэджэныгъэмкӀэ, щӀӀӀӀӀӀмрӀэ щӀӀӀӀӀӀ я иуэхушлалэхэр и комитетым и унафэщӀӀ Емүз Нинэ жиӀащ федеральнэ закон шыӀӀӀӀӀ къащтам ипкӀэ иткӀэ, республикэм и законми зэхуэкиныгъэхэр халъхъэн хуей зэрыхъуар. Абы елӀӀӀащ министрствэмрӀэ ведомствэхэмрӀэ я лӀыкӀуэхэр зыхъӀ гуп. Проектыр абы хӀӀӀӀӀӀ хуагъэхъащ, я иуэху еплӀыкӀэ жрагъӀӀӀӀ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-иуэхушлалэхэр.

Уи зэфӀэкиыр лъагъу, уи мурадхэм утелӀӀӀӀ!

ПщӀӀӀӀ зыхуэщӀӀӀ Къанокъуэ Арсен! ЩӀӀӀӀӀӀ дунейпсо Адыгэ Академием хэтхэр гурэ псӀӀӀӀ укъыщӀащӀа махуэмкӀэ къохуэщӀӀӀ! Уи зэфӀэкиыр лъагъу, ехуӀӀӀӀӀ уи куэдӀу, уи мурадхэм утелӀӀӀӀ илӀгъэ куэдкӀэ Тхъэм укытщӀӀӀӀ гъэт!

Адыгэ Академием и насып кърихъэкилауэ къыдолъытэ уэ пхуэдэ унафэщӀӀ гуащӀафӀэ зригъуэтамкӀэ. Уэ пхуэдэу къыщӀащӀауа шыналӀӀӀ зыщыпӀӀ кӀуэрыкӀуэуэри зыр адрейм къыкӀэрымыхуу фыӀуэ зылӀагъу-хэрщ пщӀӀӀӀ махуэр фыӀыкӀэ зыщыгъы-р. Ныбжэ зилӀӀӀ я щӀӀӀӀӀ, зи щӀӀӀӀӀм дежкӀэ щӀӀӀӀӀ уахуэжъуу, уи унафэ щӀӀӀӀ зэфӀӀӀӀӀ иуэхушлалэхэмрӀэ нэхъ цыкӀуэхэмрӀэ лӀэпкӀым щыщ дӀӀӀӀ зымы и щӀӀӀӀ лъагъу ирегъэпӀащӀащ. АМАН-м и Президентым и гупыкӀӀ хӀӀӀӀ зилӀэ ныбжэщӀӀӀ, псом хуэмӀӀӀу къуажэ жыжъэхэм къыдӀӀӀ, нобэ я зэфӀӀӀ кӀагъэ-лӀэгуэну, дунейм нэхъ щыӀӀӀӀӀ еджапӀӀӀм щӀӀӀӀӀӀ зыӀӀӀӀӀӀ унӀӀӀӀ ИэмӀ кӀэзытыр. Уи сом хӀӀӀӀӀ зӀӀӀӀӀ, гъуаздӀӀӀ, спортым къыщыщӀӀӀӀ зэ-

пеуэхэм Кавказым ис лӀэпкӀхъэри, дунейм тепхъа, и Хъку имысыж адыгэхэри зэрешӀӀӀ. Зи зэфӀӀӀӀӀ щӀӀӀӀӀӀ, хъэрэщӀӀ иуэхушлалэхэр щӀӀӀӀӀӀ япэ лӀӀӀӀӀӀ кӀуэрыкӀуэу ячынӀу ИэмӀ ибот. Гу лӀуымытапӀӀ илӀ-кӀым адыгэ тхыдэр зэфӀӀӀӀӀ пащӀӀӀ уи унафэ щӀӀӀӀ ягъэзӀӀӀ проектхэм. Тхы-лӀыщӀӀӀӀ, андӀӀӀӀӀ хъӀӀӀӀ зэхъэз-хуэхэр, телепроектхэр, кӀинӀӀӀӀӀ - дӀӀӀ-хӀӀ уи зы жӀӀӀӀӀ щыӀӀӀӀ уэ-дӀӀӀӀ увыпӀӀ Тхъэм къызэрыпӀащӀӀӀ-щамкӀэ, абы хурикъун Изагъ зэрыбгъэдӀӀӀ-лӀымыкӀэ.

ЩӀӀӀӀӀ м хэтхэм насып лӀуэу къыдолъытэ уи унафэ дыщӀӀӀӀ дӀӀӀӀӀӀ, сьту жыпӀӀӀ, щӀӀӀӀӀ пхуэжъу нэхъыжыкыр ныбжэжъуш икӀи гъуэгугъэпӀащӀӀӀ. Сьт щы-гъуи бдӀӀӀӀӀ цыфыху хэтыкӀэ екӀум дӀӀӀӀ зымы и гугъэфӀӀӀ кӀыгъэнӀӀӀ, хуэщӀӀӀӀӀ ищӀӀӀӀ трегъӀӀӀӀ.

Узыншагъэ бидэ, насып куу, гуфӀӀӀӀ хӀӀӀӀӀ уи махуэщӀӀӀ Алыхыным къыпху-дигъэкиуэну дынохуэщӀӀӀ!

ЩӀӀӀӀӀӀ дунейпсо Адыгэ Академием хэтхэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ЩӀӀӀӀӀӀ и министрствэм, «КъБР-Медиа» ГКУ-м, КъБР-м и Журналистхэм я зегъуэныгъэм, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Советская молодежь», «Горянка» республикэ газетхэм, «Литературная Кабардино-Балкария», «Иуащхъэмахуэ», «Мингъ Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналхэм, «Налшык» ОРТК-м, «Къэбэрдей-Балъкъэр» ГТРК-м, «Эльбрус» тхылъ тедзапӀэм, «КъБР-Инфо» хыбарегъащӀӀӀ агентствэм я лэжӀакиуэхэр «КъБР-Медиа» ГКУ-м лэжьыгъэр хъумэнымрӀэ шынагъуэныгъэхэр къызэрагъэпӀащӀынымыр и къудамэм и унафэщӀӀ Шышэн СултӀан Сэрэджин и къуэм яхуогузавэ абы и къуэш Бышэн Валерэ Сэрэджин и къуэр дунейм зэрехыжам къыхъкӀыу.

Зауэми лэжьыгъэми кыщимыкIуэта

1941 - 1945 гъэхэм щыIа Хэку зауэшхуэм я псэ емылбэжу щыIэуахэм, ди кьэралым и кыщыщыжакIуэ, хьумапкүэ нэс хьуахэм ящыщ Кыщпэкрэ Венэрэ я зэхуаку дэль гьуэгуанэшхуэр щыIых пылгу зыкIуа Ныбэжь Хьэжмырзэ.

1941 гъэм мэкуауэгъуэм и 22-р совет цыыхубэм гуауэшхуэ кьахуэзыхьа махуэт. Хэкупсэу, цыыху пэжу кьэралым ис дэтхэнэри пабгъэрт фронтым кIуэуэ бийм пэщIэувэнэ. Зауэм щыщидза дьдэм кыщпэкрэ дэсхэм ящыщ куэд Iухьаш абы. А ильэсым дамышамы, Ныбэжь Хьэжмырзи ху-

жащ щальхуа и щыIналъэм. Я кьуажэ кыщысыжар зауэр иухуэ зы ильэси дэклижа нэужыщ.

«Вагъуэ Пльыжь» орденым нэмыщI, абы и бгъэгум щылыдырт медаль куэди. Зауэм кыщытехуа удынхэм, уIэгъэхэм я лъэужьхэр кытэнат абы и щыIфэм. Нэрылбагъу дьдэт и жьэпктым хуэ-кIуэуэ телъ дьыркуэ кы-хьыр. Ауэ а псоми асы-хьэтым мыхьэнэ яIэжтэ-ктым. Нэхьыщхьэрати, ар псэуэ и быным кьа-хыхьэжат. Жилэжу зэры-щытамкIи, ефэндым кь-рита жьгъей цыIкIум и фыIыгъэ куэди абы хилба-гъуэр.

- Ди адэм кыыздихьы-жауэ щытащ кьэзы-хьумауэ жыхуиIэ а ахьшэр. Ар сэбэп кыы-хуэхьыамы, Тхьэм ещIэ, ауэ, насыпыншэу кыщыIэклинтэжымы, зауэм зыщрихьэлла гугъуехь куэдым кьелри, псэуэ ди уна-гъуэм кыихьэжаш, - и адэм и хьыбар кьыт-хуелуатэ Хьэсанэ. - Ди адэр кьэкуIуэжу гьуэгуэ здытетым, ди жылэм а лъэхъэнэм щызэхэтэ колхозым и тхьэматэ Гуэщокъуэ Хьэкубат губгъуэм ит хьэмным деж шы-хуэзауэ щытащ. Абы кыIгъэкуIуауэ жилэри, ди деж а махуэм кьыдэлъэдэт зы щIа-лэшхуэ. Ар пощтэхьэу кьуажэм дилэт. «Хьэмилэт! ГуфIапщIэ кьызэт! Хьэжмырзэ хьэмным деж кьэсыжауэ кьокIуэж!» - кIий-уэрэ кьажэрт ар.

Ильэс лъандэрэ зи хьыбар имыщIэ и щхьэгъусэр кьахуэкуIуэжу зэхэзыха Хьэ-милэт гуфIапщIэу итынут иIэм я нэхьы-фьыр. Хьэжмырзэ зэригъэпэщыуэ щытауэ бжэн хьушэ яIэт Ныбэжьхэ, зы ажэжь бланэ я пашуэ. Ар гуфIапщIэу щIалэм ириат Хьэсанэ. ЦыIкIуэ щытамы, а кьэхьукьа-щIэр Хьэсанэ и нэгум номи щIэтт: ажэ-жьым и бжакъуэ кьэгъэшахэр зи Iэблэм фIэлэ щIалэшхуэм зи фIалэ лъакъуэхэр Iэтэ ажэжьыр диш хуэдэщ иджыпсту, абы зэрыжилэмкIэ.

И щхьэгъусэр зауэм щыдэклауэ щыта махуэр иужькIэ куэдрэ игу кыIгъэкIуэу щытащ Хьэмилэт. Абы жилэжу зэрыщы-тамкIэ, бынауагъуэм сэлэм шарихьым, Хьэжмырзэ IэплIэ яхуищIыжаш и хьыджэб-зищым. ЩхьэнтэжIэ кьэгъэтIыIыхьауэ пIэкум ис Хьэсанэ цыIкIуэ мазиплI хьуа кьудейуэ арат абы щыгъуэ. «Е си хьарып цыIкIуэ мыгъуэ, тIэкуIуэ унэхь ину щытамы сыт хьунт, хьыджэбзищым языхэзым ураныбжыуэ укьэзгъэнами аратэкъэ?.. Ди лъапсэр зыхьумэжыфын, ди лъэпктым кыпызыщэн ухьуну Тхьэшхуэм сольэлу...» - арат абы щыгъуэ адэм сабийм жриIар, и нэпсыр кыIфIекIуарэ и Iэ пхьашэр абы и щхьэфэм дилъэурэ.

Хьэжмырзэ щыдэклI дьдэм Ныбэжьхэ я пщIантIэм кьыдыхьат жылэм я ефэнды Къумыкыу Исусф. Зауэ IэнатIэ хьэлъэм, псэ-зэпылхьэпIэм пщэдей Iуувэнэу щIалэм кьриатэ езыр зытэбжа ахьшэ жьгъей цыIкIуэ, абы кыIхьумэну Тхьэ зэрыхуелъ-луар кьыжриIэри.

Фронтым Iут дэтхэнэ зауэIми хуэдэу, гугъуехь куэд ишзчаш, гухэщI мымашIи игъэващ Хьэжмырзэ. Ар яхэтэщ ди кьэ-ралыр хуит кьэзыщыIыжэхэми, хамэ щына-лъэхэр фашизмэм и «бэджыхьым» кыI-IэщIэзыкыIыжэхэми. Шынагъуэ куэдым кье-лащ Ныбэжьхьыр. ИтIани, сыт хуэдэ гузэвэ-гъуэ пэщIэмьхуама, щтэуэ имыщIапхьэ илэжьакъым, атIэ зэрыхуа щытыкIэ гугъум лыгъэрэ губзыгагъэрэ хэлъу кыIкыIфаш. Абыхэм ящыщ зыт ар Венэ кьалэр хуит кыщыщыIыжым зэрыхуа щытыкIэр. УIэгъэщым кызырэщIэклижрэ куэд дьдэ дэмыкIауэ, ар зауэ гуащIэм щыIэхуат Австрием. ЕбгъэрыкIуэныгъэм хэт зауэI гулым я командирыр яукIати, пашэ зыщ-хьэщымытыж гупыр зы наплэзыпIэклIэ щтIэщIаблэ хьуат. Абы зэуэ гу лызыта Ныбэжь Хьэжмырзэ унафэр кыщтэри, гупыр зэщIигъэулуаш. «Вперёд, за Родину! Алыхьыр кьыддэIыпыкьунщ!» - апхуэдэу урысыбзэри адыгъэбзэри зэхэтэ и гьусэхэр кыхуриджэри, ебгъэрыкIуэныгъэм па-щэуэ щытащ абы щыгъуэ, нэхьыщхьэрати, ар ехьулэныгъэклIэ зэфIахат. АдыгэлIым кыкыуэклIа апхуэдэ лыгъэм кыIпкIуат «Вагъуэ Пльыжь» орденымрэ Сталиным и Iэр зыщIэлэ ФыIыгъэ тхыIымырэ.

Апхуэдэу лыгъэрэ хахуагъэрэ яхэлъу Хэкур бий бзаджэм щызыхьумахэм яхэ-тащ Хьэжмырзэ. Хэку зауэшхуэр ди текIуэныгъэклIэ иуха нэужь, абы кыIгъэзэ-

Таухэ Хьээрэилрэ Борисрэ.

Зэшхэм я лыгъэр

Хэкум и хьумапкүэм и махуэм дигу кьыдогъэжы абы и щхьэ-хуитыныгъэм щхьэмыгъэзэу щIэзэуахэр. Ди кьэралым зы унагъуи ису кыщыIэклинтэжымы 1941-1945 гъэхэм екIуэклIа Хэку зауэшхуэм и гузэвэгуэмрэ бэлыхьымрэ зымышэча, куэдми-машIэми абы и маIфаем имылыпщIа. Сэ сыкызыыхьэклIа Таухэ я унагъуэми кьате-хуащ а зэман хьэлъэм и удын. Лыхьужьыгъэ хэлъу фашист зэрып-хьуакуIуэхэм япэщIэтэщ ди адэ Тау Хьээрэил. Абы и шынэхьыщIэ Бориси хахуэу зэуащ, кьыкIуэт имыщIэу, и псэри ди хуитыныгъэм папщIэ итащ.

Ди адэшхуэ-анэшхуэжу Таухэ Хьэмщэтрэ Баблинэрэ ящыщаш гьашIэщIэр гурэ псэклэ кьэзыщта щхьэлыкьуэдэхэм. ПIэщIыгъуэ блэклэм и Жэпуэгъуэ революцэ иным иужькIэ кьэралым шаухуэу хуежэ псэукIэщIэм и телъхьэу щытамы, Хьэмщэт хунэсакъым абы и фыIыгъуэ ильагъуны. Ар гууэу яукIуэу щытащ совет властым и бийхэм. Сабиитхур и закъуэу кызыхуэна си анэшхуэр Джэрдэншык кьэлэп-хьуэжат, и дыщым пэгъунэгъуу. Я адэм и гьашIэр шапхьэу яхуигъэ-лбагъуэу абы ипIащ и бынхэр, захауагъэм, пэжыгъэм я телъхьэу.

Ди адэ Хьээрэил зэкъуэшитIым я нэхьыжыт. Ильэс 16 фIэклIа мыхьуауэ ар хыхьауэ щытащ комсомолым. Жылагуэу IуэхухэмкIэ хуабжыуэ жы-джэру, урысыбзэми хуэщырыуэу зэрыщытым гу лъамытэу кьэнаккъым. 1939 гъэм ар ягъэуващ ди республикэм и Суд нэхьыщхьэм и комедан-ту икIи тэрмэшу. ЩIэныгъэм хуэнэхъуеиншэ щIалэр юрист IэщIагъэм Орджоникидзе (иджы Владикавказ) щыхуеджаш, иужькIэ ар цыыхубэ судыщIэу щылэжьаш Прималкинскэ районым. Хабзэм, захауагъэм да-щэщIащи и телъхьэ Хьээрэил щынальэем щекIуэклI жылагуэу лэжьыгъэм жьыджэру хэтэщ.

Хэку зауэшхуэр кьэхьэя нэужь, ар зэуапIэм Iухьаш икIи лыгъэрэ ха-хуагъэрэ кыIгъэлагуэу бийм пэщIэтэщ. Ар хэтэщ Сталинград нэ-мыщэхэм ящызыхьумахэм. Абы и Iэшлэшэхэм щекIуэклIа зэзауэ гуа-щIэхэм ящыщ зым ди адэр уIэгъэ хьэлъэ щыхьуащ икIи сьмаджэщым зэман кыыхькIэ щIэлашэщ. Абы кыщыIэклижа нэужь, Хьээрэил хушIэ-кьуащ зэуапIэм Iухьажыну, арщхьэклэ и узыншагъэм иIэ хьуа сэкъатым тращыIхьери, ар и щыIпIэм кьагъэкуIуэжаш. ЗауэлI илыжьхэр икIи ком-мунист пэжыр занщIэу хыхьаш Лэскэн щыIпIэм кыщызырагъэпэщэуэ щыта партизан отрядым икIи ди щынальэер хуит кьащIыжыкункIэ а гупым хэтэу зэуащ.

1943 гъэм и пэщIэдзэм ар хахаш Налшык кьалэм и цыыхубэ судыщIэу, иужькIэ НКВД-м пыщIа IэнатIэхэм щылэжьаш. Апхуэдэу Хьээрэил пэрытащ парт, нэгъуэщI лэжьаплэ IэнатIэхэм. Сыт хуэдэ кьалэн пщэрылэ кыхуащIама, ди адэм ар ирихьэклэщ зэуапIыныгъэ зыхыщIэу, пэжы-гъэмрэ захауагъэмрэ и гьуазэу. Абы кыхуагъэфэщаш кьэрал дамыгъэ зыбжанэ, щыIыхь, щытхьу тхыIыхьэр. Ди адэр дунейм ехыжаш 1973 гъэм и гьатхэпэм.

Хьээрэил хуэдэу цыыхуэ Iэдэбу, жьыджэру, пэжыр и гьуазэу щытащ абы и кьуэш нэхьыщIэ Бориси. Школ нэужьым абы кыиухаш егъэджакуIхэр шагъэхьэзыр курсхэр, адэклэ Кьэбэрдэ-Балькэр пединститутым и щIэныгъэм щыхыгъэхьуащ. Еджаплэм щызэфIых лэжьыгъэм кьы-дэкуIуэ, Борис усэным, тхэным дихьэхьырт. Абы и кьалэмыпэм кыпыкIа усэхэр цызэхухьэса «Догъагъэ» тхыIыыр дунейм кьытехьауэ щытащ 1939 гъэм. А ильэс дьдэм ар хагъэхьаш Кьэбэрдэ-Балькэрным и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм. Зауэм ипэ ильэсхэм Борис кьалашхьэр щылаш, НКВД-м и школым и курсанту. Хэку зауэшхуэм щидза нэужь, ар зыхэт 35-нэ танк бригадэр кьалашхьэр бийм щызыхьумахэм ящыщаш. ИужькIэ Калинин фронтым и 16-нэ дзэм хагъэхьэжаш. Тьерь областым хиубыдэ Старицэ кьалэм 1942 гъэм и гьэмахуэклIэм щекIуэклIа зэхэуэ гуащIэхэм ящыщ зым уIэгъэ хьэлъэ щыхьуащ ди адэ кьуэшыр икIи и псэр итащ.

Ди анэм куэдрэ жилэжу зэхэтхат ди анэшхуэ Баблинэ и кьуэм ежьэу-рэ дунейм зэрехьыжар. Ар гугъэрт и кьуэ нэхьыщIэри, нэхьыжыым хуэ-дэу, псэуэ кыхуэкуIуэжыну, хуэжыуапсэрт абы унагъуэ насыпкIэ, бын цыIкIуэхэмкIэ. Ди анэшхуэр сьмаджэу куэдрэ хэлъаш. Нэхь хьэлъэ щыхьуа зы пщыхьэщхьэ гуэрым ар Тхьэм ельэлуауэ жалэ мыпхуэдэу: «Си Борис сьмылбагъужынуэм, Алыхь дьыщ, ныжэбэ си псэр хэх...» Нэхушым ди анэшхуэр дунейм ехыжаш...

Тау Борис зауэм щызэрихьа лыгъэхэм папщIэ кьэрал дамыгъэ зыб-жанэ кыхуагъэфэщэуэ щытащ. Абы и цIэр дыщэпсэклэ кыщыхьалы-щыIыкIащ зи хуитыныгъэм папщIэ и псэр щита Старицэ кьалэм Хэку зауэшхуэм хэкуIуэхэм папщIэ шагъэува фэеплэным. Тау Борис Хьэмщэт и кьуэм и цIэр тетт КьБКЪУ-м и пщIантIэм дэт апхуэдэ фэеплэми, КьБР-м и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм деж фIэлэ фэеплэ пхьэбгъуыи, Джэрдэншык кьуажэм дэт курыт школым шаухуа фэеплэми.

Ди адэ кьуэшым ещхуэ сэри егъэджакуIэ IэщIагъэр кыыхьэсаш. Абы теухуауэ зэхэса хьыбархэмрэ унагъуэм кьытхуэна сурэтхэмрэ я лъаб-жыуэ Борис и шыфэлIыфэр си нэгум куэдрэ кьыщIохьэ.

Ди кьэралым и хуитыныгъэм папщIэ я псэр зытагъэм я фэеплэхэр, зауэ IэнатIэм хахуэу Iутагъэм я цIэхэр тцымыгъупщэу, яхуэфэщэн пщIэрэ щыIыхьэр яльыдгъэсу дьыпсэун хуейщ. Абыхэм зэрэхьа лыгъэр ди тхы-дэм кьыхэнэщ хэмыгъуэщэж лъэужыу.

Алшаггыр Борис и льягаплэхэр

«Щэныгъэ зэгъэгъуэтыныр ар гугъехьышхуэрэ ерыщагь инрэ зыпыль лүэхуш, - жилагь еджагъэшхуэ, политик цэрылуэ Маркс Карл. - Щэныгъэм и шыгум нэсу абы и нурыр зытелсэнур а льягаплэм ухуэзышэ мывалгэ гъуэгум кымиклуэту, еши шыни зымыщлэу ириклуэрщ». Гъашлэми щэныгъэми апхуэдэ льягаплэхэр шызылэригъэхъэфаш КЪБР-м щэныгъэмкӀэ шыыхь зилэ и лъякӀуэ, физико-математикэ щэныгъэхэм я доктор, КЪБКӀУ-м и профессор Алшаггыр Борис Бэтокъуэ и къуэм. Еджагъэшхуэр ящыщ физикэ щэныгъэм ди къэралым хэпщыкӀыу зыщезыгъэужьа, зи къэхутэныгъэ купщӀафӀэхэмкӀэ дуней псом цэрылуэ шыхъуа ди лъяпкъэгъухэм. ЩэныгъэлӀ пажэм пщэдэй игъэлъапӀэнуш и илӀэс 80 юбилейр.

АЛШАГГЫР Борис Шэджэм шынальгэм хиубыдэ Нартан къуажэм 1942 гъэм и мазаем и 23-м къышщӀахуаш. Адыгэ хабзэ дахэрэ нэмысрэ зэрылӀ унагъуэщ Борис къышыхъуар. Абы и адэ Бэтокъуэ Хэку зауэшхуэм жьджэру хэттащ, лӀыгъэрэ хахуагъэрэ кӀыгъэлыагъуэу. А псоми я шыхъэтщ мазаем илӀэсхэм абы къыхуагъэфэцауэ шыта орденитымырэ медаль зыбжанэмрэ. И узыншагъэм сэкъат илӀуэ къэклӀуэжамми (и лӀэблагь лъэныкӀуэр топышэм пихауэ шытащ), Бэтокъуэ и гур фӀэклӀуэдакым. Абы къиухыжаш зауэм ипӀэклӀэ зыщӀэса мэкъумш техникумыр, къуажэм шызэхэт хозыштвэм иужькӀэ шылӀэжаш. Жьджэрагъышхуэр гудзакъэрэ зыпӀэр лүэхум хузилэ лъякӀуэ гумызагъэм гу лъямытэу къэнакъым. Куэд дэмыкӀыу ар ягъэклӀуаш колхоз унафӀэцӀхэр шагъэхъэзыр курскэм. А лүэхури ехьулӀэныгъэклӀэ зэфӀихри, жылэм и мэкъумш хозыштвэм и тхьэмадэу, иужькӀэ парт зэгухъэныгъэм и секретару шытащ. Борис и анэ Чазыми (ар Шоджэнхэ япхут) къуажэм и япэ цыубз егъэджакӀуэхэм ящыщаш. Жылагъэми зыпӀэрыт ланатӀэми пщӀэ шызилэ апхуэдэ адэ-анэм я быныр тэмэму ягъэсащ, ирагъэджаш, гъащӀэр яфӀлӀэфӀу, дунейр ящӀэщыгъуэу къагъэтэджаш.

Еджэным зи гур хуэлухуауэ къэхъуа Борис курят школыр «тху» защӀэклӀэ 1960 гъэм къыхури, КЪБКӀУ-м и физико-математикэ факультетым щӀэтӀысхьащ. Еджэныр иублагъащӀуэ Алшаггырыр дзэм ираджаш, Хэкум къулыкӀуэ хуищӀэну. А къалэныр къызыхуэтыншэу зэфӀигъэклӀыу шалӀхуа шынальгэм къэклӀуэжа нэужь, Борис университетым щӀэтӀысхьащ икӀи еджэным, физикэмкӀэ щэныгъэ куу зэгъэгъуэтыным, ерыщу пищаш, курсит зы илӀэсым къышыхуаи хэту. Зи щэныгъэмкӀэ адрей студентхэм къахэщ хуежъа щӀалэщӀэр а зэманым дихъхаш къэхутэныгъэ, гъэунэхуныгъэ лъэжыгъэхэм. Игури и псэри етауэ еджэным хьхъэжа щӀалэщӀэр 1965 гъэм хахаш КЪБКӀУ-м и студентхэм я щэныгъэ зэгухъэныгъэм и пашэу икӀи илӀэсищым щӀигъуэклӀэ а къалэныр игъэзэщӀаш тэмэму. А лъэхъэнэм ирохъэлӀэ Алшаггырым и къалэмыпэм къыпыкӀа япэ щэныгъэ-къэхутэныгъэ лъэжыгъэхэр. Зи зэфӀэклӀым хэзыгъэхъуа студент щӀалэр, езым хуэдэу курс нэхъыжхэм щӀэс и нъыжъгъухэм я гъусэу, 1967 гъэм ирагъэблэгъауэ шытащ Кавказ Ищхъэрэм и еджапӀэ нэхъыжхъэхэм я студентхэмрэ щэныгъэлӀ нъыжыщӀэхэмрэ я япэ щэныгъэ конференциым. Абы и утыкум докладит щӀицӀауэ шытащ Алшаггырым, иригъэклӀуэклӀа къэхутэныгъэхэр я лъяб-

жьэу. Щэныгъэ дунейм увылӀэ цызыгъуэта а лъэжыгъэхэр икӀуэклӀэ хьхъэпэу къалытащ икӀи адыгэ щӀалэм къыхуагъэфэцауэ шытащ СССР-м Егъэджэныгъэмрэ щэныгъэ нэхъыщхьэмкӀэ и министерствэм и Щыыхь тхылгыр, сыхъэт екӀуи тыгъэу шыгъуэу.

Университетыр къышыуа 1968 гъэм ирихьэлӀуэ Борис щэныгъэ тхыгъэу 4 илӀэклӀэ. Абыхэм ящыщу 2-р традиуэ шытащ академическэ тхыгъэ нэхъыщхьэхэр къыдзэыгъэклӀ «Физика металлов и металловедение» журналым. Езыгъэджа щэныгъээлӀхэм я чэнджэщӀэ, а гъэ дьдэм Алшаггырыр щӀэтӀысхьащ КЪБКӀУ-м и аспирантурэм, университетым гъэунэхуныгъэ физикэмкӀэ и кафедрэм къепхауэ. А илӀэсхэрэщ Борис бгъэдэлӀ зэфӀэклӀ лъягъэхэр налуэ дьдэ шыхъуар. КЪБКӀУ-м и мызакъуэу, къэрал псом цыяпэу абы зэхилъхъауэ, иужькӀэ иригъэфӀэклӀуауэ шытащ физикэмкӀэ гъэунэхуныгъэхэр зэрырагъэклӀуэклӀэ хэр, мыхъэнэщхуэ зилэ нэгъуэщӀ лъэжыгъэхэри иригъэклӀуэклӀащ. Аспирантурэ къиухуы кандидат диссертацири ехьулӀэныгъэклӀэ пхигъэклӀа нэужь, щэныгъэлӀ нъыжыщӀэр университетым къагъэнэжаш. Ар ирикуащ а еджапӀэ нэхъыжхэм и «къулыкӀуэ дэ-клӀуеипӀэм» и теуапӀэ псоми: физикэмкӀэ гъэунэхуныгъэхэр шрагъэклӀуэклӀа кафедрэм и ассистенту къышӀидзери, егъэджакӀуэ нэхъыжы, молекулярнэ физикэмкӀэ кафедрэм и доценту шытащ, пкыгъуэ быдэхэм я физикэмкӀэ кафедрэм и профессор хъуащ.

БгъэдэлӀ зэфӀэклӀышхуэмрэ щэныгъэ куумрэ, и жьджэрагъымырэ гумызагъагъымырэ, ерышагъымырэ егугуныгъэмрэ фыгъуэ куэд къыхуагъэуэ еджагъэшхуэм, и пщӀэри, и шыхъэри лъэжапӀэ ланатӀэми жылагъэми къышӀалэтащ. Шылажъэ кафедрэм щекӀуэклӀэ къэхутэныгъэхэр, гъэунэхуныгъэхэр лъягаплӀэхэм никусыващ профессор Алшаггырым. Абы хуэзэфӀэклӀащ текӀуадэр нэхь мащӀуэядернэ гъэсынпхъэщӀэ зэхилъхъэм. НэгъуэщӀ еджагъэшхуэхэр и щӀэгъэкъуэну иубзыхуа лүэхугъуэщӀэр и лъябжъэу, Борис иухуащ «классикэ размернэ зэффектым и теори»-кӀэ зэджэр. ИригъэклӀуэклӀа гъэунэхуныгъэ къызырымкӀуэхэм я фыгъэклӀэ къыхутащ лыхъэ куэдэу зэхэлӀ гъушӀхӀэклӀэ зэхэгъэвахэм къахыфыну, къапыпхыфыну сэбэп нэхъыщхьэхэр зыхуэдэр.

ЖьпӀэнурамэ, куэд мэхъу Борис физикэ щэныгъэм и зыужыныгъэм хэлъхъэныгъэу хуищӀар. И лъэжъгъухэр и гъусэу абы къигупсысащ гъушӀхӀэклӀэ зэхэгъэвахьахэр зэрытыфыну шытыкӀэ зыбжанэм зэуэ зэрыкӀэлъыплӀэ лэмэпсымэ, электрон-спектороскопие лэмалыр и лъябжъэу. Еджагъэшхуэхэм къызыралъытэмкӀэ, Алшаггырым гъэунэхуныгъэхэр зэрыригъэклӀуэклӀэ шыкӀэхэр къызырымкӀуэуэ. Абыхэм къарикӀуахэр къыцагъэсэбэп ди къэралым и ядернэ энергетикэ ланатӀэм. Къигупсыса гъэунэхуныгъэ лэмалыщӀэхэм папщӀэ Алшаггыр Борис 1990 гъэм къыхуагъэфэцащ «СССР-м и къэхутакуэ» цӀэ лъяпӀэр.

ИпӀэклӀэ иригъэклӀуэклӀа къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр, гъэунэхуныгъэ къызырымкӀуэхэр Алшаггырым шызэхуищъэ-

Эдисон Томас и музейм (США-м) щӀыгъу.

сыжаш 1992 гъэм ирихьэлӀуэ хьэзыр ищӀа и доктор диссертацим. А лъэжыгъэм пщӀэшхуэ шӀащ щэныгъэ дунейм. РАН-м и академик цӀэрылуэхэм зэрыжалэмкӀэ, еджагъэшхуэм шӀэ къызытумыхъэн ехьулӀэныгъэхэр зылэригъэхьащ, физикэ щэныгъэр, абы ухъыгъэгъуэзэ литературэр нэхь къулей ищӀащ, иригъэфӀэклӀуэ, апхуэдэу гъушӀхӀэхэм я физикэм я теориэм, практикэм епха лүэхугъуэхэм ящыщ куэд дуней псом япэу къышыхуэ-тащ.

Алшаггырым и къалэмыпэм къыпыкӀащ щэныгъэ-къэхутэныгъэ тхыгъэу 500-м щӀигъу, зэреджэ-методикэ пособиеу 20, абыхэм ящыщу 3-р Москва къалэм къыщыдэклӀа монографияехэщ. Езым къигупсысахэм я патенту 20 илӀэщ. Алшаггырым япэ дьдэу зэхилъхъащ икӀи зэреджэ программэм хигъэхьащ «ЗыкӀэлъыплӀэ пкыгъуэхэм я гъушӀуэр зыхуэдэр къызыра-хутэ иджьрей шыкӀэхэр», «ЩытыкӀэ ткӀуаткӀуэ зилэхэм я физикэр» курсыщӀэхэр, нэгъуэщӀхэри. ЩэныгъэлӀым ахэр щӀигъэбыдэжаш еджэным къыцагъэсэбэпын методикэ литературэрэ мылӀыкӀуэ-техникэ лъябжъэклӀэ.

И лъэжыгъэфӀэхэмкӀэ, къэхутэныгъэ къызырымкӀуэхэмкӀэ зи цӀэр жыжъэ лӀуа еджагъэшхуэр щӀэх-щӀэхуэрэ ирагъэблагъэ шынальпсом, къэралпсом, дунейпсом щэныгъэ конференцихэм, симпозиумхэм, нэгъуэщӀэ зэхыжъэхэм. Щэныгъэ лүэхуэклӀэ ар шылащ США-м, Голландием, Алыджым, Израилым, Италием, Испанием, Польшэм, Чехием, Словакием, Китаим, Японием - щэныгъэм пщӀэ шыхуащӀ, абы зыщрагъэужь къэрал куэдэм. Ар жьджэру ядолажъэ гъунэгъу республикэхэм, нэгъуэщӀэ шынальгэхэм я еджапӀэ нэхъыщхьэхэм я егъэджакӀуэхэм, аспирантхэм. Алшаггырым и нэлэм щӀэту цыхуи 7-м ягъэхъэзырацӀа кандидат диссертацихэр, 2-м я доктор диссертацихэр ехьулӀэныгъэклӀэ пхагъэ-кӀащ. Апхуэдэу студент куэдэм я диплом лъэжыгъэхэр ятх профессор цӀэрылуэм и унафэм щӀэту.

Борис ирогушхуэ икӀи иропагэ и лъэужьым ирикӀуэ и гъэсэнхэм. Апхуэдэхэм дунейпсом конференци зэмылӀэужыгъуэхэм, семинархэм ехьулӀэныгъэхэр ялӀу хэт, абыхэм я утыкушхуэхэм я еплъыкӀэхэр шызылуатэ щэныгъэ лъякӀуэ, къэхутакуэ щӀалэхуэ Къэшэж Аслээн, АфӀуэнэ Лианэ, ДыщӀэклӀэ Фатимэ, Къэнэмэт-Класэ Оксанэ, Хибиев Азэмэт, Чочаевэ Асият сымэ, нэгъуэщӀхэри. Я унэтӀакуэ лӀэклӀуэакуэу, гумызагъэм и фыгъэ-кӀэ абыхэм я лӀэщӀагъэм шыхагъэхъуащ ди къэралым, хамэ шыпӀэхэм физикэмкӀэ шылэ щэныгъэ центр лъэры-зехъэхэм (Москва, Обнинск, Лондон, н. к.).

ЩэныгъэхэмкӀэ Дунейпсом Адыгэ Академием, ЩэныгъэхэмкӀэ Нью-Йорк Академием я академик, РАН-м ТеплофизикэмкӀэ и лъяпкъ комитетым, Америкэм и Штат Зэгутэхэм ХимиемкӀэ я зэгухъэныгъэм хэт, Къэхутэныгъэ къызырымкӀуэхэмкӀэ Урысей фондым, зи щхъэ хуит къэралхэм я щэныгъэлӀхэр зэдлӀэжынымкӀэ дунейпсом зэгухъэныгъэм (INTAS) я грантхэр зыхуагъэфэца еджагъэшхуэм лъяпкъыр нобэ дропагэ икӀи дрогушхуэ. Ал-

шаггыр Борис и гъащӀэм, и дуней еплъыкӀэмрэ лүэху зехъэкӀэмрэ хэкъ къыпщӀащ ар здынэса илӀэс 80-р цыхуэ зэфӀэклӀым и лъягаплӀуэ, уэрыгъуэу, куупӀуэ зэрышчытыр. И теплъэклӀэ псӀэ-лӀэклӀэклӀэ Борис зэи дӀэплагъуныкӀым езэшауи, зыгуэр къехъэлӀэхуи. Апхуэдиз къалэн зи пщэрылӀэ щэныгъэлӀым къэралым, дунейм къышы-хъухэм, щэнхабзэм и ехьулӀэныгъэхэм зыхигъэгъуэзэну зэман къегъуэт. Псом хуэмыдэу гъуазджэм, лъяпкъ ма-къамэм дехъэх.

Къэрал куэдэм фыкӀэ къыщащӀы-хуа щэныгъэлӀыр «физикэм и шыгум» къыпӀлӀэну, зыхунэмыса гурхэм зрипщытыну и лъякӀэлӀэкъыр жану, и акылыр бзыгъэу дэтхэнэ махуэмми луошӀэ. Сыт хуэдэ зэмани абы къару къыхалъхэ и щылабагъ къыдэт и уна-гъуэ дахэм. Борис и щхъэгъусэ Луизэ (ар АфӀуэнэхэ япхъуш) КЪБКӀУ-м и физикэ факультетыр ехьулӀэныгъэклӀэ къиухащ. Ар университетым Физикэм-рэ математикэмкӀэ и институтым на-носистемэхэм я физикэмкӀэ и кафедрэм и инженер пашщ. Алшаггыр зӀэхъэгъусэхэм пхаша лъягъуэр я унагъуэм ис псоми гъуэгу бгъуфӀэ яхуэхъуащ. Абыхэм я къуэхэри пху пӀэлъытэ я нысэхэри щэныгъэ лъ-жъакуэхэщ. ЩӀалитып я нэхъыжъ Алим физик цӀэрылуэщ. КЪБКӀУ-м физикэмкӀэ и факультетым и щэныгъэ-студент зэгухъэныгъэм и унафӀэщӀу шытащ, и адэм хуэдэу. Ар физикэ щэныгъэхэм я докторщ, профессорщ, «Standard and Poors» лүэхушӀалӀэм и къуадамэм и унафӀэщӀу. Абы и щхъэ-гъусэ Ольги КЪБКӀУ-м и физикэ факультетыр къиухауэ США-м шо-лажъэ. Ари физикэ щэныгъэхэм я докторщ, профессорщ, Нью-Йорк къалэм дэт университетым шрегъаджэ. Уна-гъуэр абы щопсэу. Быным я нэхъы-щӀэ лӀэдэм Москва къалэм финанс-лӀэщӀагъэм шыхуеджаш. «ТГСК» ухуа-кӀуэ ланатӀэм и унафӀэщӀу щӀалэ жьджэрыр. Апхуэдэу ар экономикэ щэныгъэхэм я кандидатщ, КЪБКӀУ-м ПравэмкӀэ, экономикэмрэ финанс-хэмкӀэ и институтым менеджментым-рэ маркетингымкӀэ и кафедрэм и доцентщ. лӀэдэм и щхъэгъусэ Лянэ филологие щэныгъэхэм я кандидатщ. ЩӀалэхэм къащӀошхуэ нэхъыжъхэр зэ-рыгушхуэ щӀэблэ дахэ. Аскэр, Алине, Астемир, Арсен, Алан сымэ я ехьулӀэныгъэхэм адэшхуэ-анэшхуэр шогу-фыкӀ, я лъэр нэхъри жан ящӀу, къаруушӀэ къыхалъхъуэ, гъащӀэм и лӀэфӀхэр гурэ псӀэклӀэ зыхрагъащӀу.

ГуащӀэшхуэрэ гугъэшхуэрэ зилэ еджагъэшхуэ, физикэ щэныгъэ хьэ-лэмэтым апхуэдиз хэлъхъэныгъэ хуэ-зышӀа лӀэщӀагъэлӀ шыпкъэ Алшаггыр Борис Бэтокъуэ и къуэм дыщогугъ ди республикэм, къэралым я пщӀэр дӀапӀэ лъягъуэ зылӀэтын къэхутэныгъэ-щӀэ купщӀафӀэхэмкӀэ, гъэунэхуныгъэ хьэлэмэтхэмкӀэ и цӀэр фыкӀэ иджыри луу. Унагъуэ дахэм я тхьэмадэм, адэ лушым, адэшхуэ лӀэфӀым дохъуэхуэ и илӀэс 80 юбилеймкӀэ икӀи ди гуапӀэ и гурылӀ псоми ялӀэзсыну, и жьэгу пашхъэр нэхурэ хуабэу, насыпрэ гукъыдэжрэ цымыщӀуэ куэдрэ узын-шэу псэуну.

И лъэжъгъухэм ягъусэу.

Лохвицкий Михаил (Аджыкы Джэрий) кызыралхурэ ильэси 100 ирокыу

Псэм и джэ макъ

Адыг лъэпкъым кыхэкIа, ильэси 100 ипэклэ дунейм кытеха Лохвицкий Михаил (Аджыкы Джэрий) Куржым и ТхакIуэхэм я союзым и урыс къудамэм и унафэщыу шытащ. Абы и къалэмыр хуэлажьэрт зэныбжьэгъуэрт гэбьдэным, лъэпкъ зэмылэуэжыгъуэхэм ящыц цыхуэхэм я гъащIэр, я дуней еплыкIэр кызгъэлъэгъуэным. Аджыкыур тетхыбаш адыги, куржым, урыс, румын, мэжэри...

АДЖЫКЪУМ и тхылъхэу ди дежи нэгъуэщI къэралхэм дунейм кыштытэхэхэм цыхуэхэр дахъэхуэ йоджэ.

Куэд кызырэщIэупщIэм кыхэкIуэ зыбжанэрэ кыдагъэкIащ адыг тхыдэм теухуауэ Аджыкыум итха повестыр - «Уафэгъуагъуэ макъыр». Лъэпкъым я зэныбжьэгъуэрт и университет Лумумбэ Патрис и цIэр зезыхьэр къэзыуха, Сирием щыц адыгэ бзылхугъэ Дэбжэн Динэ ар хьэрыпбзэкIэ зэридзэкIри, Дамаск кыштыдигъэкIащ. «Аль-Баас» газетым абы теухуа тхыгъэхэр тIэуней тридзаш. ТхакIуэ цIэрылуэ икIи критик аль-Мисри Маруан итхырт: «Адыгэ тхыдэм тепсэлъыхъ тхыгъэ хьэрыпбзэкIэ кызырэщIэупщIэу лэуагъуэщIэу зэрыщытыр кызгъэлъагъуэкIэрэ, сэ жыслэну сыхуейщ ар псэм лъэлэсу, пэжыгъэшхуэ хэлъу, Iэзэу тха зырыуаур».

Иджы дикъытеувылэнщ Аджыкы Джэрий и повестыр зытеухуам, абы и мыхъэнэм. ТхакIуэм и макъ егъэлу лэщIыгъуэ блэклам къэхъуа гуагъуэ - Урыс-Кавказ зауэм, Истамбылакуэм - я джэрдэджэжу, абы дерс къыхэхын зэрыхуейр кыдиуэтылIэу. Лъэпкъым и блэклам ухуэдэгъуэ икIи ухуэнэфу ушыт зэрымышхунур Лохвицкэм кыдигурегъауэ. Абы цыгъуэми егъэлъапIэ цыхугъэ нэсыр, сэт хуэдэ лъэхъэнэми лъэпкъ зэмылэуэжыгъуэхэм къахэкIа цыхуэхэр зэпэгъунэгъуэ зыщIа акъыл нэхур, захуагъэм и телъхъэ хъуну псэр къэзыгъэушыр.

«Псэр щэи, напэ къэщэхуэ» псалъэщыр повестым псалъащхъэ хуэпщI хъунуш, сыту жыплэмэ, араш тхылъыр зытеухуаур: лъэпкъ псом зигъэ-кIуэдэщ и напэр имышэн, бийм лъэгущIэтын зримыгъэщIын папщIэ; цыху минхэм загъэлъащ, я адэжь лъахэр ямыбгынэн, зыщаль-хуа щыналъэм емыпцIыжын шхъэкIэ...

Кавказ Ищхъэрэм ис лъэпкъхэм апхуэдэу цылыщхуэ ялыгъ-тэкъым, яхуземыхъэжын хуэдэу. Ар къыдогъанэри, ерагъкIэ ярыкыу араш псэмыблэжу телэжыхуэрэ абы ирипсэун папщIэ. ИкIи телэжыхыхэрт я гуащIи, я пщIэнтIэпси емыблэжу. Я щыналъэри къэщIэрэщIащ, берычэтыр и тыгъуэ, хыгъуэфыгыуэр и башэу. Абы кыгIэнтIэпсеуэ араш урыс пащтыхыр. Ар, дауи, шыгъуэ-зэтэкъым бгылэ щыплIэхэр «дуней жэнэт» пщIынын кызырэгуэклIэуэ зэрыщымытым. Абы занщIэу гу лытащ пащтыхыжым зэуну Кавказым кыгIэклIуа кызырэгуэклIэ мэкъумэщыщIэ Кожевниковым. Абы адыгэхэр зыхуэдэр кызырэгуэрулуэр офицер Кайсаров Яков мыпхуэдэу ирелуэтылIэ: «Зи шхъэр лажьэ лъэпкъщ. Джабэ нэкухэр, псым имылэсын хуэдэу, къаткъатурэ кызырагъэбатэр уэзгъэлъэгъуащэрэрт.

Мывэшхуэр зэхуахъэс, ищIагъымкIэ кърахъэхуэрэ, зэтралъхъэ, псылушIэ ящI, итIанэ псыежым щыщ къаутIыпщри - пшахуэ, мывэкIэхъэ сэт жыплэмэ, хуэгъэзыхыгъуэ щы-хыухэм шызэтралъхъэ. Щы-плIэр зэтес мэхъуж. ИужькIэ тафэм щыгулгъ фыцIэ кърашри абы тракултэж, сэнми щIадзэ». А щыкIэм тету щыр кызыгъэбатэ адыгэ мэкъумэшы-

щIэмрэ адыгэхэм ягъуа урыс офицер Кайсаровымрэ «Уафэгъуагъуэ макъым» мыпхуэдэу щызопсалъэ. Кайсаровым къелуатэ Бытырбыху къатишу зэтет унэхэр зэрыщытэр. Абы и шхъэуыгуэуэр щыр къазэрэ-мэщIэклIрауэ кызышыгъуа адыгэм кызырэгуэклIуэ желэ: «НтIэ, щыр уи мащIэмэ, нэгъуэщI Iэмали кыпхуэгупсы-сынукъым».

МэкъумэшыщIэм дэнэ щыщIэнт апхуэдэу зыжриIэм губгъуэ хуитышхуэхэр зи башэ Урысей уэхуэр илэхуэ. Ар зэрегупсысымкIэ, пащтыхыр, щы и куэдэу шытамэ, адыгэхэм ейм елусэнутэкъым...

ХьэкIэххуэклIагъэщ зы щыкIапэ шхъэкIэ лъэпкъ гуэрэм илэ бгъэжэныр. Пащтыхыдзэм лей зэрызэрихьэр, гу-щIэгъуэ зэрымилэр хьэкъыу зи фIэщ хуа офицерыр - ар и псэм хутемыгъахуэу - адыгэхэм ягуохъэ.

И лъэпкъми, и къэралми, и динми еплъыжынын сэт кызырэхэпэр? Хеймрэ мысэмрэ зэхигъэкIыфу зэрыщытырщ. Пэжщ, а псоми занщIэу абы и акъыл нэсакъым, езыми хейлэклIэ зиуцIэпIыжа нэужыщ кыштыгъуэрулуэр. Кайсаровым и напэм кыхуегъэзэгъыркыым джэпэки апхуэдэу псэуну - шхъэщIэгупсыс, хыжыпIыж мэхъу. Ар егъэгулэз, и псэр хъэ-заб хигъэтщ напэм емызэгъ илэжыну ехулIа зэрыхуэм. Елъагъу, егъэнэну кызырэхэклIа лъэпкъым икIагъэ зэрищIэр, езыри абы и джатэхэхуэ щыщыткIэ, цыхугъэншагъэ хэмылгъуэ зауэм зэрыхъмыты-фынур. Ар кыштыгъуэрулуэклIэ, нэгъуэщI хэклIыплэ имыгъуэту, зиуцIыжыну хуожьэ, а игу ирилъхари ищIэну кышты-кIынт, ауэ адыгэхэм я лъэны-къуэ мэхуэри, и мурадыр зэрехуэжIыж.

Повестыр нэхыбэу зытеухуар Кайсаровым и шхъэм кърыкIуа насыпыншагъэрщ. Ауэ абы и закъуэкъым а зауэ гушIэгъуншэм насыпыншэ ищIар. Лейзехэхэм гушIаки яхуишIри, и шхъэр здикъын имыщIэу кыштынэм, Iуэху мышхъэмыпэ илэжъащ офицер Попов-Азотовым.

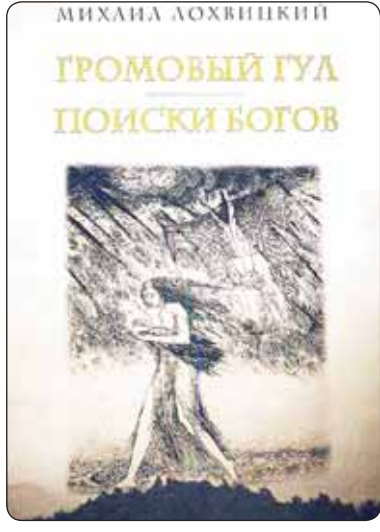
Къэзыухуэрейх дунейр зэрызэлыхар, ар цIапIагъэ зэфзэщу зэрызэхэлтыр зэры-хуэмышчамкIэ нэрылгъагу мэхъу ар зи цыху лэуэжыгъуэу шытар. Попов-Азотовым гъащIэр Iумпэм ищIащ, зытет дунейм зэрыхуэмыарзэыр абыкIэ кыгIэлыагуэу. Щы-лIэм цыгъуэ мырраш къыжьэ-дэклIа псалъэхэр: «ЦIапIагъэщ... Псори цIапIагъэщ».

Кайсаровым а псори нэхэ иужьылуэклIэ кыштыгъуэрулуэ-жар, езыри лей зезыхъэхэм зэрашчыщыр, зауэ емынэм зэри-лэщэхэхэркъышчыщIэжар.

Ар и зэхэщIыкIым нэзыгъэ-са Iуэхугъуэт Попов-Азотовым и клуэдIыкIари, лажьэ зымилэ адыгэхэр зэрызэтраукIэри. Зэгъуэрэм дунейр зыфIэлэщIу щыта адыгэ лъэпкъым, бгы зытеуа цыхуу, и псэр хэклIырт, ар дунейм текIуэдIыкIыжырт. ИкIи ар зи Iуэжы залымхэм адыгэр зэрыкIуэдIыжырт бэрэ-бануэ макърэ гуфIэгъуэ маршIлIэгъэлъапIэрт.

Кайсаровым зэрыжиIэжым-кIэ, адыгэлтыр щысхыныншэу зыгъэжа пащтыхыым зауэр зэриухам и щыхыкIэ кызыр-луихат зэхуэсышхуэ. «Зэ епл-лыгъуэклIэ, псори бэлыхуэ кызы-зэрагъэпэщэуэ гуфIэгъуэт, уепллыжыпамэ - ар зауэр зэри-ухам темыухуауэ, шапсы-гъэхэмрэ убыххэмрэ зэрыкIуэ-дыжым и хьэдагъэт».

«Уафэгъуагъуэ макъым» кыштыгъэлъэгъуащ цыху

куэд ажалым зэрызэщIыкыуэр. Ауэ гур зыгъэузыр, цыху шхъэ-хуэ мыхъуу, лъэпкъ псом и клуэ-дыжыкIар ди нэгъуэ кызырэ-щIэгъэхьэрщ.

... Адыгэхэр я хэкум ираху. Ижъ-ижыж лъандэрэ Кавказым щыпсэуа лъэпкъым хуагъэуащ Тыркум Iэпхуэну е хухаха щыплIэхэм гуп цы-кIуэрэ зэкIэщIэклIауэ хэщIапIэ щашIыну. Абы кыкIрат: лъэпкъыр мэкIуэд, ауэ зыны-къуэ адыгэхэр яхъумэнуш зы-кIи зыхуэмеиж, зыми имы-щысыж хьэпшып гуэру, му-зэижэм щагъэлъагъуэм хуэдэу.

Адыгэхэм араш я натIэ хъу-нур, къагъэжылэщIамэ. Араш ахэр щIемылдэуар «Фагъэ-лъагъуэ щыплIэхэм фыIэпхуэ, ар фымыдэрэ, Тыркум фи-кIыж», - жилэу урыс пащты-хыым ищIа унафэм. Тыркум икIыжкIи я сэбэп хэлтытэкъым, абы шыгъуэт лъапын лъахи амылэжу псори щафIэклIуэдыр. Ар адыгэхэм фы дьдэу къа-гурылуэрт, ар кызыгурылуэрт «урыс пащтыхы пэтинэм».

Гъэр ящIа аслъэн шырым хуэдэу хьарым зрауыдэж е Тыркум Iэпхуэу шэлхъэкIэ зальэхъэж нэхэрэ фыуэ ялъа-гуэ я лъахэм зыщагъэлэжы-ныр шапсыгъэхэм нэхъ къащ-тащ.

Хэкум и шхъэхуитыныгъэр ахъумэжу, лIыгъэ хэлъу зи псэр зыта цыхуым и пщIэр инщ. Мыб-дежым зы лыхъужькыым хахуэу кыштыкIар - лъэпкъ псом и псэр иташ, зэи зыны и шхъэр зэрыхуимыгъэщхы-нур игъаналэуэ, зыщальхуа щыналъэр нэгъуэщIэклIэ зэри-мыгъэгуэрулуэр игъэлъагуэу. Ар зэрыхуэу щыкIэр тхылъым ди нэгъуэ щIэгъэкIэ: «Мэз лъапэр яуфэбгъуауэ хьэдэ гурышуу зэхэлът адыгэ фащэ зыщыгъ цыхухуэхэр, цыхубэжэр. Ахэр щылтэ зырыуэ, Iурыту, нэхэ зэлэгъунэгъуи зэлэгъуэщIи яхэту, хэт гууэщIу, хэт хьэмбылуу, хэти джабэм телуэ. Хэти и Iэи лъэр зэклIэщIэдзауэ, хэти зысэфли-гъэщхъауэ... Апхуэдиз хьэдэ сэ си гъащIэм слэгъуатэкъым». Дыгъэм я гупэр хуэгъэзауэ, къэмыхашуэ, уардэу дунейм йохыж адыгэхэр. А теплэ-гъуэм уегъэмэхъашэ икIи ап-хуэдэ гухухуэныгъэ зыхъэлъа лъэпкъ шхъэхуитым и шхъэм кърыкIуар гушIыхъэ кып-шохуэ.

Лохвицкэм ди нэгъуэ щIэгъэклI пщIыплIэм нэхэрэ ажалыр нэхэ къэзыщIахэм я гъащIэр зэрэт щыкIэр: абыхэм кIий-гуо, гы-бжэуэ къахэкIакъым - кыхыщтыкI яхъымыт, зэрахъащ я лыхъужьыгъэр. Зэман бза-джэм и нэлатым кыхуэмы-гъэша лъэпкъым гъащIэшхуэ, гъащIэ насыпыфIэ хуэфашэт.

Адыгэхэм я гуауэри, я гуа-пэри уэрэдкIэ ялуатэу шытащ. Я уэрэдхэр гуэхъуэт, пшына-лэхэр удзыхъэхт. Адыгэ хабзэм и гугъуэ пщIымэ - за-

хуагъэм и пэ иригъэщ щыла-кырым. Зауэм щылуткIи, бгырысхэм, а хабзэр зыща-гъэгъуэпщэу, напэм емызэгъэ ящIэртэкъым.

Тхылъым зы шапхъэ къехь. Гарнизон Iэташхъэ Присып-кыным и фызыр, фочышэхэр кызырелъэлэхым хуэдэу, быдаплэм дэклIат зэгъуэрэм. Ар кызыралъагъуэ, щыплIэр къэ-зыухуэрейхъа адыгэхэр, залэ-ри, ежъэжаш. Гарнизоным и Iэ-ташхъэми хыбар кърагъэ-щIащ: «Дэ фызхэм дезауэр-кыым», - жалэри.

Бгырыс минхэр, пащтыхы-дзэм щышу куэди зыхъа Урыс-Кавказ зауэр и клэм нэбIа-гъэрт. Урысхэр здынэмысауэ зы къуажэ закъуэрт къэнэжар. Абы ахэр пэлъэщыртэкъым къ-уэрхэм кызырэхуэмэм кызы-хэкIыу, ауэ ари яубыдыным къэнэжа щыIэтэкъым - кызыр-аувыхъэрэ мазэ бжыгъэ хуат. Адыгэхэм хасэ зэхуашэсри, абы унафэ кыштыщтэ, я псэр пытыхуэ я лъахэр ахъумэжыну. Хасэм хэтэхэр зэгбрыкIыжырт, къуажэ Iэташхъэм зы мэкъу-мэшыщIэ кыгIэбгъэдыхъэу кы-шыжыриллэ: «Псори тэмэм хъужмэ, сэ сыщIэлъэлунуш псей мээым адэлуэклIэ кы-щылэ сэнтыр звэну икIи згъэпшэрынэ - абдежым мы-Iэрысей щыхэссэнущ. Сэ хамэ цылыплэ щагъэклIэ мыIэрысэ Iлэужыгъуэу гуэр къэзгъуэ-тащи, шхъэ хуэдизу инщ, фоумэ дахи кыкIэрэх, ауэ икIи ша-бэщ, цыхубэжым хуэдэу. Сэ а хэхэсэр ди мыIэрысейм дэ-гъэклIэнщи, цыхухуэу ешхуэ Iэ-быдэ-лъэбьдэу, щыIэмэи хуэ-мыгъэгуэрулуэр зыкыиужыныщ».

Абы жиIам кыхош адыгэ мэкъу-мэшыщIэр фIым зэрыщIэ-хуэпсыр, мамыр гъащIэр зэригъэлъапIэр, нэмысымрэ хабзэмрэ Iыгъыным пщIэшхуэ зэрыхуищIыр. «ХабзэмыщIэ емыкIуэхъ», - желэ абы. Мэкъу-мэшыщIэм хьэкъыуэ и фIэщ мэхуэ дэтхэнэ лъэпкъри лъэпкъ зыщIыр, ар зыгъэлума-хуэр хабзэрауэ. И Iуэху еплы-кIэри пэжщ: зи хабзэр зымы-Iыгыж лъэпкъыр хэклIуэдэжу хуожьэ. Араш дэтхэнэ бийри лъэпкъ хабзэхэр гъэклIуэдыжы-ным цыхуэерыщыр. «Уафэгъуа-гъуэ макъым» хэлъщ а гуп-сысэр. А Iуэхур кызырэгуэ-кIуэ зэрыщымытыр повестым щыбузыухуащ.

Шапсыгъэхэм псори зэхуа-гъадэрт. Зи цыхуым адрейм захиIэтыкIуэ е зы гуп гуэр бжы-пэр иубыдрэ унафэщI хъуэу ядэнутэкъым. Кайсаровыр абы щытепсэлъыхыкIэ желэ: «Ди пащтыхыгъуэм лъэклI кыгъэ-накъым шапсыгъэхэр игъэ-кIуэдын папщIэ. Апхуэдизу еры-щ а Iуэхум иужь щIытым шхъэ-сыгъуэ Iэджэ иIэнкIэ мэхъу. Ауэ, псом ящхъэу, пащтыхы-гъуэм хуэшэчакъым ахэр шхъэхуити зэрыпсэур. Сыту жы-плэмэ, хьэзаб хэмыкI урыс

мыжыкIэри абыхэм ядэ-плэину хуежэнуш. Зэрынэ-рылгъагуэщи, апхуэдэ шапхъэр пащтыхы кызыралыгъуэм шэуэ кытеухэнкIэ шынагъуэрт». А псалъэхэм нэрылгъагуэ ящI пащтыхыым Кавказым шригъэ-кIуэклIа зауэр езы урыс лъэпкъ-ми и бийуэ зэрыщытэр.

«Хэт сымэ абы теунэхъуар?» - жыплэмэ, теунэхъуащ фадэ фIэклIа къафIэмылуэхуэу зэ-Iыхъа офицерхэр, я унагъуэ-хэм япэлэщIэу ильэсэ IощIэрэ тхукIэ кыулыкыуэ зрагъащIэу щыта урыс сэлэтхэр.

Кайсаровыр ныбжьэгъу хуохуэ офицер хыжыжэ Закур-даевым. Япэ зэманым кымы-гурылуакъым а капитаным езыр зэрыщымыту зыщIи-щыр, цыху нэхэжугъэу фэ щы-зытригъауэр. Абы теухуауэ Яков мырраш кылуэзгъыр: «Чэф игъуэтамэ, Закурдаевыр гуитIшхытI хьурт, зыгуэрэм иригузавэу, иринэщхъейуэ. АдэклIэ сэт хуэдиз ирифми, нэхэ къэжануэ гу лъыптэну-тэкъым. Ауэ ину дыхъэшхыу, псалъэу иригъажьэрт, дэ Iлэм хуэдэу гъащIэм игъэуна шы-мыIэмэи ярейуэ, езыми сэри ар ди фIэщ ищIын мурадыр иIэу».

Зэгъуэрэм фадэр фIуэу кызыпкIырыхъа Закурдаевыр Александр ЕтIуанэм и сурэ-тым и пащхъэм иувэри кIиящ: «Зи щыхыыр лъагэ пащты-хышхуэ, уэ дзыхъ кысыхуэпщIа кхъэр кызыухуэтыншэщ - мыбы щIалъахэр нэхъыбэ мыхъуамэ, нэхэ мащIэ хуахъуам».

Абы и ужькIэ, и нэхэр зэб-лэплуэ, ар кызырелъэлэклIащ, ещIэкъуауэу Iэнэм бгъэдыхъэ-ри шэнтым тетIысхъащ, и шхъэр шынакъым тригъащIэри къэгъащ.

Кайсаровым, адрей офицер-хэм хуэдэу, шагъыр ефэныр нэрыгъ ищIыркыым. Ар ящыщ-тэкъым «Iлэм щыгъуэми зы ажалщ сщIэлэри, си ажалыр къэсыхуэ зэрыхуэу гъащIэр схыныщ» жызылэхэм. Яков фIуэу цыгъуазэт зауэр зы-хуэдэмэ, хуитыныгъэр зи-щIысми.

«Дэ сэнхабзэрэ щIэныгъэклIэ абыхэм детэнущ», - жыплэурэ лъэпкъ цыкIуэхэм я лъапсэр бгъэгъуэным нэхэ напэншагъы сэт щыIэ?! Арат пащтыхыми абы и блыгушIэтхэми дунейм щагъэхыбарыш, адыгэ хэур щагъэскIэ, шапсыгъэхэр, убых-хэр, бжъэдыгъухэр, абзэхэхэр, кIэмыргуейхэр цызэтраукIэ-кIэ. Зи лъэпкъыр а зэман бза-джэм кIыфыгъэм, щIэныгъэн-шагъэм кыхъэзымыгъэклIэр нэгъуэщI лъэпкъхэм сытыт зэрэтэфынуэр?

«Залымхэр, лIыукIхэр джэп-кIи дунейм кытремыхъуэ, адыгэхэм я нэгъуэ щIэклIэр нэгъуэщIхэм я нэгъуэ щIре-мыкIыжкIэ», - жилэу гупсысэ нэху хэлъщ зи гугъуэ тщIы тхы-гъэм.

Жыплэ хъунуш «Уафэгъуа-гъуэ макъыр» урысбзэкIэ ят-хауэ щыIэ, тхыдэр къэзылуэтэж нэхэ тхыгъэфIэхэм ящыц зыуэ.

... Михаил Юрьевич си адэм нэхэрэ зы ильэскIэ нэхъыжт. Ауэ, ныбжьымы емылтытауэ, сэ абы срыныбжьэгъуфIт. Мазэм зэ-Iлэу дызэхуэртхэрт, ди гу-фIэгъуэ, гукъуэу зэхуэтуатэрт. Зи ильэси дэклиртэкъым дызэ-хуэмызэу - е Налшык, е Тбили-си, е Москва. Мис абы шы-гъуэ адыгэ лъэпкъым и ды-гъуасэми, и нобэмэ, и къэ-кIуэнымэ и гугъуэ дымыщIу къанэртэкъым.

Утетыжкъым нобэ щIылымэ, ди къуэш шэджащэ, удилэж-къым, Михаил лъапIэ. Ауэ зы адыгэ псэуэу дунейм тетыхуэ уэ игу иухункъым!

ХьэФIыщIэ Мухъэмэд,
Урысей Федерациям
щэнхабзэмкIэ щыIыхэ зилэ и
лэжьакулэ,
Къэбэрдей-Балъкъэр, Адыгэ,
Къэбэрдей-Шэрджэс
республикашэм щыIыхэ зилэ я
журналист.

Пекин щеклукла XXIV Щыма-хуэ Олимп джэгухэм куэдккэ дыщыщыгугуат хоккеймккэ Урысей Федерациям и командэ кыыхахам. Ипэ ита зепеуэм, ильэсиплэ ипэккэ, ди кээралыр олимп чемпион щыгуауэ щыташ.

Зэхьээзэхуэм зэрынэсу ди спортсменхэм лъэпощхьэпо лүэжгүэжэр кьахукьуклаш - командэм щыщ цыхуихым ята тестхэм коронавирус якьрыту кыггэлъэгьуаш. Арщхьэккэ етүанэ абыхэм драгьеклуккыжа кьэпщытэныггэхэм зыри кыггэлъэгьуэжакьым иккэ япэ зэлушцэм гувауэ зы-хуагьэхьэзырын щадзаш.

Зепеуэм и япэ зэлэщытэныггитым Швейцариемрэ (1:0) Даниемрэ (2:0) я командэ кыыхахам ефлэккэри, ди хоккеистхэр нэхь пасэу, иджыри зы зэлушцэ кьахуэнэжауэ, финалым и 1ыхьэ планэм нэсащ. Мыхьэнэшхуэ зимылэж зэлушцэу Чехием и хоккеистхэм драгьеклуклам ди щалэхэр 5:6-уэ кыщыхаггэщаш.

Олимп джэгухэм я командэ нэхьыфиллым я ккэуэ зэхьээзэхуэм хэхуэн папщцэ Данием пэщцэташ. Абыи 3:1-уэ ефлэккэри, финал ныктуэм Урысей Федерациям и командэ кыыхахар нэсащ.

Шведхэмрэ ди хоккеистхэмрэ я зэлушцэр зэхуэдэу еклуклаш. Зэман нэхьыщхьэм кьриу-быдэу шайбэ зырызккэ зэхьуэ-жа командэхэм нэхьыфыр щызэхэкклар буллитхэрщ. Абы Урысей Федерациям теклуккыггэ кьахуихьаш Омск и «Авангард»-м и гьуащхьауэ щалэщцэ Грицюк Арсени. Ккэуэ зэлушцэу Финляндием и командэ кыыхахам драгьеклуклам ди хоккеистхэм бжыггэр кызылауха пэтми, кыккэлъыккэуэ шайбит кьыхудаггэккыжри, Олимп джэгухэм я дыжыын медалраш кьалысар.

Пекин щеклукла XXIV Щыма-хуэ Олимп джэгухэм пашэныггэр щуибыдаш Норвегием и командэ кыыхахам. Абы и атлетхэм зылауэраггэхьаш нэхьапэм зымы хузэфлэмыккэуэ дыщэ медалу 16, дыжыыну 8, домбеаккыу 13. Официальнэу щымыт медалу зепеуэм ахэр щынэ-кыщыфлаш. Дыщэ медалу 12 зэхьээзэхуэм кыщызыхьа Германием и гуп кыыхахар етүанэ увьпкэм кыщызэтеувьлаш. Хэггэрехьэм я унэ щызылауэраггэхьаш дыщэ медалу 9 иккэ ещанэ хьуахэщ.

Урысейм и Олимп комитетым и лыккэуэхьэми, медалу псоми я бжыггэр кьэпллытэмэ, ди кээралым нэхьапэм зэи имыла ехьуллэныггэ зылауэраггэхьаш. Дапхуэдиз лъэпощхьэпо кьыпаггэуавами, Хэкум и цккэ утыку кыихьэнэу кьыпаубыду ныпымрэ гимнымрэ лэщлахьа абыхэм дэрэжэггэуэ ин кьыда-таш.

ЖЫЛАСЭ Замир.

XXIV Щымахуэ Олимп джэгухэм кыщыха медалхэр (гуп нэхьыфилхэр)

Кээралыр	Дыщэ	Дыжыын	Домбеакь	Псори
1. Норвегие	16	8	13	37
2. Германие	12	10	5	27
3. Китай	9	4	2	15
4. США	8	10	7	25
5. Швецие	8	5	5	18
6. Нидерландхэр	8	5	4	17
7. Австрие	7	7	4	18
8. Швейцарие	7	2	5	14
9. Урысей Федерация	6	12	14	32

Ди газетым и кыккэлъыккэуэ номерыр кыщыдэккыну мазаем и 25-рщ.

Нэхьапэм зэи димыла ехьуллэныггэ

Пекин щеклукла XXIV Щыма-хуэ Олимп джэгухэр мазаем и 20-м гьуфлэггэуэккэ зэхуащыжаш. Урысей Федерациям и атлетхэм абы щызылауэраггэхьаш дыщэ медалу 6, дыжыыну 12, домбеаккыу 14-псори зэхэтү медалу 32-рэ. Официальнэу щымыт медалу зепеуэм ди кээралым иккэ спортсменхэм ебггэуэнэ увьпкэр кыщыхащ.

МАЗАЕМ и 4-м кыщыщцэ-дзауэ тхьэмахуитккэ еклукла Щымахуэ Олимп джэгухэм спорт лэужьыггэуэ 15-м щадггэджэггэуаш медалу комплекти 109-рэ. Урысей Федерациям и командэ кыыхахам дамыггэ нэхьыбэ дыдэ кьыхузыхьар лыжникхэрраш. Пекин абыхэм зыщылауэраггэхьа медалу 11-м ящыщү 4-рэ дыщэщ. Кьыхэдггэщынщи, урысей лыжникхэм дамыггэ льяплэжэр кыщыхащ цыхуухьуэм я зепеуихьми. Иужьрей ильэсхэм я спортсмен нэхьыфлэ Большунов Александр Олимп джэгухэм дыщэм ерыщү щцэбэныну ккэуэ. Фигу кьэдггэккыжынщи, 2018 ггэм абы Пхэнчан дыжыын медалу щырэ зы домбеаккэрэ щызылауэраггэхьауэ щыташ. Ди кээралым иккэахэм зэи имыла ехьуллэныггэуэ ар абы щыггэуэм. Куэдрэ дызэпиггэпкьаккыым Александр и теклуккыггэхэм иджыри. Ди кээралым и япэ дыщэ медалыр абы кьыхуихьаш скиатлонимккэ зэхьээзэхуэм. Кьызэдэжэм япэщыккэ ар щыщхьэщыккэ Финляндием щыщ Шцы Хьурейм и лыжник нэхь лъэщ Нисканен Иво, кыккэлъыккэуэ Норвегием кыккэ Клебо Йоханнес кьызэринэкрри пашэныггэр иубыдаш. Етүанэ дыщэ медалыр командэ кыыхахам кьыдыхэтхэм я ггэсуэ Большуновым кыщыхащ 4x10 эстафетэм. Урысей Федерациям щыщ спортсменхэр а лэужьыггэуэм зэи щытеклуатэккыым, иужьрейуэ совет командэм дыщэ медалу кьыщыхар 1980 ггэрт.

Большунов Александр

Эстафетэм ди щалэхэм я тепщэныггэм япэ хэлгхьэныггэр хуэзыщлар Большуновым секунд 20 ефлэккыныггэр кьыхуэзыхьа Червоткин Алексейщ. Брянск областым хьыхьэ Подывотье кьуажэм щыщ ильэс 25-рэ зи ныбжэ щалэр Норвегием щыщ и хьэрхуэрэггэхэм яхуилэ зэхьэщыккыныггэр секунд 50-м нэблэггэуэ эстафетэр кыккэлъыккэуэ иритащ. Спицов Денисрэ Устюгов Денисрэ командэм кьыдыхэтхэм я ехьуллэныггэр кьыпащэри, финишым япэ Урысей Федерацияр кьаггэсащ. Олимпиадэ 2022-м Большуновым ещанэ дыщэ медалыр кьыщыхащ лыжэ марафоним. Дунейм и щытыккэри ягу зэрыримыхьымрэ уаемерэ кьыхэккыу кьызэггэпэщаккэуэхэм километр 50 ггэуэанэр километр 28,4-м нэс яггэккэщлэ. Абы траггэчыныхьт Норвегием и лыккэуэхьэми. Иккэ-иккэжым кьызэдэжэм пашэ щыщыну кьалытэ Клебо Йоханнес финишым нэсыфаккыым иккэ зепеуэм хэккэш. Большуновым Олимп джэгухэм я зи чэзу дыщэ медалыр зылауэраггэхьаш иккэ мыофициальнэу «Лыжэ-хэм я паштыхь» цкэр кьыфлашаш. Апхуэдэу йоджэ кьызэдэжэ нэхь ккыхьыттым щытеклуа спортсменым.

Кьыхэдггэщынщи, Урысей Федерациям и атлетхэм иджырей Олимп джэгухэм кьыщыхащ дыщэ медалхьым и ныктуэр зейр Большуновырщ. Кьыщынэмыщцэуэ, япэ дыщэри иужьрейри зылауэраггэхьауэ араш. Ди кээралым и спортсменхэм кьахьа медалу бжыггэхэм ккэ етүанэ увьпкэр яубыдаш фигуристхэм. Абыхэм зылауэраггэхьа медалхьым ящыщү 2-р дыщэщ. Урысей Федерациям и командэ кыыхахам и гуныктуэггэуэ нэхьыщхьэу кьэпллытэ хьунуш Валиевэ Камилэ и лүэхур. Фигурнэу кьэжыккымыккэ спорт лэужьыггэуэм и спортсменкэ нэхь лъэрызехьэу кьыщыщцэ-ккынккэ хьунур дыщэ медалыншэу Мэзкуу кьыггэзэжаш - ильэс 15 зи ныбжэ фигуристкэм и анализым допинг хэтү кьызэрахуатам кьыхэккыу Дунейпсо Олимп Комитетым гуп зэхьээзэхуэм щытеклуахэм зэккэ сауггэтхэр ярымьтыну унафэ ищлэш. Щхьэзаккэуэ зепеуэм зэрыхуейуэ зэхаггэуэва программэм еплланэ увьпкэрщ кьыщыхар Урысей Федерациям щыщы зылауэраггэхьаш и тренер Тутберидзе Этери и ггэсэным. Программэ ккэщцэхэм балл 82-рэ кьыщыхьыу япэ увьпкэр щызыубыда Валиевэм иужьрей кьэжыккымыггэуэхэм щыуаггэ зыбжанэ щы-

